

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klara Konajzler

Varstvo otrokovih pravic v Republiki Sloveniji –
primerjava dveh mandatov varuha človekovih pravic

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klara Konajzler

Mentor:izr. prof. dr. Drago Zajc

Varstvo otrokovih pravic v Republiki Sloveniji –
primerjava dveh mandatov varuha človekovih pravic

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Zahvala

*Hvala mentorju, izr. prof. dr. Dragu Zajcu,
za nasvete, mnenja in predloge pri pisanju diplomskega dela.*

*Posebna zahvala gre celotni družini,
najbolj pa atiju in mamici,
za neprecenljivo podporo in potrpljenje skozi celoten študij ter med nastajanjem diplome.*

*Borut, tebi med drugim hvala za potrpežljivost in dobro voljo,
saj sem oboje med pisanjem še kako potrebovala.*

*Hvala tudi Ivici in Marjanu
za vse besede vzpodbude, ki so prispevale k hitrejšemu pisanju.*

Varstvo otrokovih pravic v Republiki Sloveniji – primerjava dveh mandatov varuha človekovih pravic

Vsi ljudje, brez izjeme, smo takoj ob rojstvu dobili pravice, ki nam jih nihče ne more vzeti. Tudi jih nikomur ne moremo dati. So torej neodtujljive in nedeljive. Glede na to, da je varstvo človekovih pravic že samo po sebi občutljivo področje, varstvo otrokovih pravic od nas zahteva dodatno mero občutljivosti. V diplomski nalogi bom proučevala varstvo in uresničevanje otrokovih pravic v Republiki Sloveniji. Glavno pozornost bom namenila Varuhu človekovih pravic republike Slovenije, saj v okviru te institucije deluje posebna delovna skupina, ki skrbi izključno za varstvo otrokovih pravic. Preden pa se bom posvetila statistični analizi podatkov o zagotavljanju otrokovih pravic, pridobljenih iz letnih poročil varuha človekovih pravic, bom osvetlila zgodovinsko ozadje in predstavila glavne dokumente, na podlagi katerih je varstvo otrokovih pravic sploh mogoče. Diplomsko delo temelji na primerjavi dveh mandatov varuha človekovih pravic. S statistično analizo sem ugotovila, da se je stanje zagotavljanja in uresničevanja otrokovih pravic v drugem opazovanem mandatnem obdobju izboljšalo v primerjavi s prvim.

Ključne besede: človekove pravice, otrokove pravice, varuh človekovih pravic, dokumenti o otrokovih pravicah.

Children's rights protection in the Republic of Slovenia – comparison of two terms of the Ombudsman

All people, without exception, were given at our birth certain rights that no one can ever take away nor can we give them to anyone; they are inalienable and indivisible. As human rights protection is a sensitive subject by its very nature, children's rights protection necessitates even more careful consideration on our part. In my diploma paper I will study the protection and implementation of children's rights in the Republic of Slovenia. The main focus will be on the Ombudsman, as there is a special group working within this institution, exclusively looking after children's rights. However, prior to giving statistic data on ensuring children's rights based on the Ombudsman's annual reports, I will give a brief historic background and illustrate the main documents, based on which children's rights protection as such is possible. The thesis is based on the comparison of the Ombudsman's two terms of office. The statistical data demonstrate that the provision of children's rights had improved in the second term of office in comparison with the first one.

Key words: human rights, children's rights, Ombudsman, documents concerning children's rights.

KAZALO:

1	UVOD	6
1.1	Namen in struktura diplomskega dela	6
1.2	Hipoteza.....	7
1.3	Metodologija.....	8
2	NASTANEK OTROKOVIH PRAVIC.....	9
2.1	Zgodovinski vidik otrokovih pravic	9
2.2	Kategorizacija otrokovih pravic	11
2.3	Psihološke pravice otrok.....	13
3	PREGLED POMEMBNEJŠIH DOKUMENTOV S PODROČJA OTROKOVIH PRAVIC	16
3.1	Kronološki pregled	16
3.2	Deklaracija OZN o otrokovih pravicah	17
3.3	Konvencija OZN o otrokovih pravicah	19
3.4	Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic	23
4	ZAŠČITA OTROKOVIH PRAVIC V SLOVENIJI	25
4.1	Posegi države.....	25
4.2	Institucije za zaščito otrokovih pravic v Sloveniji.....	27
5	NASTANEK IN RAZVOJ INSTITUCIJE OMBUDSMANA.....	29
5.1	Ombudsman in civilna družba.....	30
5.2	Značilnost dela ombudsmanov	31
6	VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC REPUBLIKE SLOVENIJE	32
6.1	Statistika varstva otrokovih pravic v obdobju 2002–2006	34
6.2	Statistika varstva otrokovih pravic v obdobju 2007–2011	48
6.3	Primerjava obeh obdobji.....	64
7	UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK	70
8	LITERATURA	73

1 UVOD

Sliši se kot fraza, vendar smo bili in smo o otrocih tudi sedaj navajeni govoriti kot o prihodnosti družbe; kot o tisti vrednosti, ki ji vsakokratna odrasla generacija zagotavlja lepšo prihodnost. Takšno opredelitev otroštva je morda najbolje opisal pred več kot sto leti John Stuart Mill, ko je zapisal, »da je sedanja generacija gospodar vzgoje in celotnega položaja prihajajoče generacije« (Mill 1994, 108).

Pogled na otroštvo, ki izhaja iz Millove opredelitve, je bil v zadnjih desetletjih izpostavljen kritiki in se je posledično začel tudi spreminjati. Novi pogledi na otroštvo poudarjajo, da gre pri tem za družbeno manjšino, ki je bila diskriminirana, in da je splošen družbeni položaj otroka potrebno spremeniti. Na kratko lahko te poglede opredelimo kot zahtevo, naj otrok postane subjekt pravic in naj ne bo samo njihov objekt. Eden pomembnejših korakov pri spreminjanju pravnega položaja otrok je sprejetje Konvencije OZN o otrokovih pravicah. Ta mednarodno pravni akt namreč obravnava otroka kot individuum z njemu pripadajočimi pravicami. Otrok se torej v Konvenciji pojavlja kot subjekt pravic – in tudi dolžnosti. Novi pogledi o otroku so našli pot tudi v našo ustavno zakonodajo. Ustava obravnava otrokov položaj in njegove pravice na več mestih, najprej pa določa, da uživajo otroci posebno varstvo in skrb. Najpomembnejša ustavna določba v zvezi s položajem otroka je ta, da otroci uživajo človekove pravice in temeljne svoboščine v skladu s svojo starostjo in zrelostjo (Šelih 1992, 11–12).

Varstvo človekovih pravic je že samo po sebi zelo pomembno področje. Varstvo otrokovih pravic je pa še posebej občutljivo. Z namenom varovanja človekovih pravic je v Sloveniji (kot naslednica Sveta za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin) leta 1995 začela delovati institucija Varuh človekovih pravic Republike Slovenije. Čez čas je bila zaradi občutljive problematike in obsežnosti varstva otrokovih pravic ustanovljena posebna delovna skupina, ki se ukvarja samo z varovanjem otrokovih pravic. Uspešnost delovanja te skupine bom obravnavala v svojem diplomskem delu.

1.1 Namen in struktura diplomskega dela

Glavni namen diplomske naloge je ugotoviti, kakšno je bilo uresničevanje in s tem tudi razvoj otrokovih pravic v Sloveniji skozi institucijo Varuha človekovih pravic RS. Razvoj in uresničevanje bom ugotavljala s primerjavo dveh mandatnih obdobj varuha.

Diplomska naloga je sestavljena iz dveh delov. V prvem, teoretičnem, bom predstavila zgodovino in razvoj otrokovih pravic, dokumente, ki dajejo pravno in moralno podlago za varstvo otrokovih pravic, ter institucije, ki v Sloveniji skrbijo za uresničevanje otrokovih pravic.

V drugem delu se bom konkretno posvetila instituciji Varuha človekovih pravic v Sloveniji. Primerjala bom delovanje varuha na področju varstva otrokovih pravic v dveh obdobjih. Obdobje, ko je institucijo vodil Matjaž Hanžek, bom primerjala z obdobjem, ko je kot varuhinja delovala dr. Zdenka Čebašek Travnik. Drugi del diplomske naloge bo temeljil predvsem na statistikah iz Letnih poročil varuha človekovih pravic RS.

Matjaž Hanžek v enem izmed intervjujev pravi, da konkretnih ciljev v začetku ni imel, saj niti ni dobro poznal vsega področja dela. Eden od njegovih glavnih ciljev je bil narediti to institucijo prepoznavno. To mu je vsekakor uspelo. Pri vsebinskih ciljih pa so bile visoko na njegovi lestvici otrokove pravice, medtem ko je dr. Zdenka Čebašek Travnik že od vsega začetka svojega mandata poudarjala pomembnost varstva otrokovih pravic in jih postavila na prvo mesto lestvice vsebinskih ciljev.

Tu vidim podobnost v njunih mandatih, zato sem si za primerjavo izbrala ti dve obdobji.

1.2 Hipoteza

V okviru diplomske naloge bom poskušala potrditi oz. zavrniti naslednjo glavno hipotezo:

Zagotavljanje in uresničevanje otrokovih pravic v Sloveniji se izboljšuje. Varuhinja v tretjem mandatnem obdobju (2007–2011) je bila uspešnejša pri zagotavljanju in uresničevanju otrokovih pravic kot njen predhodnik.

Ob tej imam tudi dve delovni hipotezi:

Delovna hipoteza 1:

V obdobju 2007–2011 je bilo odprtih več zadev s področja varovanja otrokovih pravic kot v obdobju 2002–2007.

Delovna hipoteza 2:

V obdobju 2007–2011 je bilo na področju pravic otrok zaključenih več obravnavanih zadev kot v obdobju 2002–2007.

1.3 Metodologija

Pri raziskovanju varstva otrokovih pravic v okviru institucije Varuha človekovih pravic se bom osredotočila predvsem na statistične podatke iz Letnih poročil varuha RS. Uporabila bom naslednje metode in tehnike:

- analizo primarnih virov; analiza zakonov in dokumentov s področja otrokovih pravic,
- analizo sekundarnih virov; literatura s področja otrokovih pravic (knjige, publikacije, zloženske ...),
- analiza podatkov iz Letnih poročil varuha človekovih pravic RS,
- primerjalna metoda.

2 NASTANEK OTROKOVIH PRAVIC

»Če skušamo z današnje perspektive ugotavljati vzroke za nastanek različnih oblik gibanja za otrokove pravice, potem ne moremo spregledati, da je imelo svoje začetke v nemirnih in liberalnih šestdesetih letih« (Šelih 1992, 19). Najprej pa moramo seveda odgovoriti na vprašanje, kako nastane pravica odraslih.

Pri nastanku pravic odraslih je pomembno dejstvo, da vsebino formulira tisti, ki jo postavi, torej odrasli. To ni pošteno, saj o zahtevah otroka presojuje odrasli in ne otroci kot nosilci pravic. Navadno otrokovim zahtevam odrasli ne sledijo in jih ne doživljajo resno kot partnerjev v pogajanjih o pravicah (Pavlović 1993, 142).

Pavlović (1993, 144–164) opredeljuje, da se pravice otrok vežejo na to, kar potrebujejo in zmorejo:

a) Potrebe otrok

Odvisne so od tega, ali dajemo prednost integraciji oseb v družbo, npr. pravica do obveznega šolanja, ali posameznikovi neodvisnosti, kjer je izvajanje oblasti nad njim upravičeno le v obliki preprečevanja oškodovanja sebe in drugih. Tudi pri definiranju potreb otroka in njegovih koristi imajo odrasli večjo moč in projicirajo potrebe odraslih na potrebe otroka.

b) Zmogljivost otrok

Tudi pri tem odgovoru imajo odrasli večjo moč. Priznanje ali zanikanje tega, kar otrok zmore, imajo odrasli – torej tisti, nasproti katerim naj bi otroci imeli pravice.

Pravice s pravno težo so zapisane v zakonodaji; najsplošnejši in sprejeti v skoraj vseh državah sta Deklaracija o otrokovih pravicah in Konvencija o otrokovih pravicah. Konkretnjša je zakonodaja posameznih držav, pri nas npr. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR 2004).

2.1 Zgodovinski vidik otrokovih pravic

Razpon otrokovih pravic v zgodovinskem pogledu je izjemno širok. Sega od tega, kar sta grška in rimska družba označevali kot *patria potestas*, do tega, da danes veljavna Konvencija OZN o otrokovih pravicah zagotavlja otroku kot subjektu vse temeljne pravice in da države podpisnice te pravice jamčijo vsem otrokom, brez kakršnegakoli razlikovanja. Med tema

dvema skrajnostma pa so obdobja, v katerih je z majhnimi koraki nastala Konvencija OZN o otrokovih pravicah. Vsako obdobje je seveda imelo svoja sredstva in načine.

V srednjem veku je Karel V. iz prepovedi beračenja izvzel otroke in jim to dovolil ter jim s tem omogočil preživetje. Ta in podobni ukrepi so resda prva oblika varstvene zakonodaje za otroke, vendar je o tovrstni zakonodaji v pravem pomenu besede mogoče govoriti šele od druge polovice 19. stoletja naprej.

S prvo resnično varstveno zakonodajo otrok lahko povežemo Roberta Owena, saj je on v Angliji zahteval prepoved otroškega dela. Paradoksalno je, da je naletel na odpor delavcev, saj so družine zaradi prepovedi dela otroškega dela izgubile del dohodkov s katerim so do tedaj razpolagale (Dasberg 1989, 37).

Od takrat, ko se je v državah Zahodne Evrope oblikovala prva delovno-varstvena zakonodaja za otroke, se je takšna zakonodaja širila na tem in različnih drugih področjih, tako da je do sredine 20. stoletja obsegala skoraj vsa področja, kjer se otrok pojavlja kot možni objekt varstva. To varstveno zakonodajo dobro označujeta dve doktrini, ki sta dolgo časa obvladovali celotno področje prava otrokovih pravic.

V evropskem pravnem prostoru se je uveljavilo načelo »najboljši interes otroka«; številni in zelo različni ukrepi državnega aparata, da bi zavaroval pravice otrok, so temeljili na izhodišču, da se uporabljajo v najboljšem interesu otroka. Presoja o tem interesu pa je bila v rokah odraslih. Domneva, da državni aparat deluje v najboljšem interesu otroka, je temeljila na prepričanju, da otrok ni sposoben samostojne presoje o svojih interesih.

Druga doktrina, ki pa se je uveljavila v ameriškem pravnem sistemu in ima iste korenine kot doktrina »najboljšega interesa otroka«, je usmeritev »*parens patriae*«. Oblikovala se je v 19. stoletju kot izhodišče za nov način obravnavanja deviantne, prestopniške mlade populacije. Ta izhodišča so v tedanjem času pomenila napredek, saj so zagotavljala državno skrb za otroke (za katere prej ni nihče skrbel). Sodna praksa specializiranih sodišč za mladoletnika pa je ideje te doktrine sprejela in jih še razvila tako, da so ta sodišča dobila pravico, da kot državni organ izvršujejo tiste pravice, ki gredo sicer staršem. Pri tem jih je ravno tako vodil »najboljši interes otroka«. Posledica teh izhodišč je bila, da so lahko sodišča za mladoletne odločala po svoji presoji, kar se je zelo pogosto dogajalo, to pa je pomenilo neenako obravnavanje posameznikov pred temi sodišči. S tem se je doktrina sprevrgla v svoje

nasprotje oz. v obravnavanje, ki ni imelo posluha za temeljne, predvsem procesne, pravice otrok (Šelih 1992, 16–18).

2.2 Kategorizacija otrokovih pravic

Kadar govorimo o otrokovih pravicah in poskusih opredeljevanja le-teh, se srečujemo s tremi temeljnimi sestavinami in opredelitvami. Med njimi se vedno pojavljajo kategorije otrok, družba in pravice kot tiste sestavine, ki pogojujejo opredelitev in razumevanje otrokovih pravic.

Zgodovinarji trdijo, da se pojmovanje otroka, kot ga razumemo danes, začelo razvijati pred približno dvema stoletjema in to ne kot posledica razlik med odraslim in otrokom, ampak zaradi družbenega razvoja. Oblikoval se je poseben pravni status otroštva oziroma mladoletnosti. Od sredine 19. stoletja do časa, ko je bila industrijska revolucija v vzponu se je oblikovala pravno-varstvena zakonodaja o otrocih. Gledano z današnjimi očmi je to po eni strani izjemen napredek za otroke, po drugi strani pa pravni status razume otroka kot nesposobnega za presojo svojih koristi in interesov.

Družba, kot sestavina tega, kar oblikuje otrokove pravice je prav tako spreminjajoč se pojem. Stopnja ekonomskega razvoja družbe, njena socialna in demografska sestava, njena struktura in mnogi ostali dejavniki so tako v preteklosti kot tudi danes določali položaj otroka in opredeljevali njuno medsebojno razmerje. Povezavo med družbeno strukturo in položajem otroka lahko jasno opazimo v obdobju protestantizma; v Zahodni Evropi so se najvplivnejši predstavniki protestantizma zavzemali za pravico otrok do izobrazbe, ki je ekonomska stopnja razvoja družbe v tistem času ni omogočala. Za oblikovanje otrokovih pravic je pomembno poudariti pomen politične strukture družbe, ki vpliva na oblikovanje teh pravic. Pluralistična družbena struktura ustvarja boljše možnosti za široko in raznoliko paleto razvoja teh pravic. Seveda pa, kadar govorimo o družbi kot eni izmed sestavin kompleksa otrokovih pravic, ne moremo mimo razločevanja med njihovim zagotavljanjem na abstraktni ravni in možnostmi njihovega uresničevanja. Propad med normo in resničnostjo je tudi na področju varstva otrokovih pravic lahko velik.

Tretja sestavina celote otrokovih pravic je pojem pravice kot take – eno temeljnih in najbolj zapletenih pravno-filozofskih vprašanj. Za področje otrokovih pravic je pomembno upoštevati vsebino pravice kot upravičenja in kot odgovornosti; pravica na eni strani daje upravičenje, a na drugi strani hkrati postavlja odgovornost (Šelih 1992, 14–16).

Glede na to, da je vprašanje otrokovih pravic razvijajoče se področje, je tudi razvrščanje teh pravic še neizdelano oz. v razvoju.

Eden prvih poskusov razvrščanja je Waldova delitev otrokovih pravic na štiri skupine:

- a) *Pravica otrok nasproti svetu*; mednje uvršča pravico do varstva pred revščino, do ustreznega zdravstvenega varstva, do stanovanja in še nekatere druge pravice.
- b) *Zagotavljanje varstva otrok pred odraslimi*; pravica do varstva pred neustrezno skrbjo – varstvo otrok pred zanemarjanjem, grdim ravnanjem in trpinčenjem otrok s strani odraslih, predvsem staršev.
- c) *Pravica do enakega pravnega položaja*, kot ga uživajo odrasli; na tem področju je v zadnjem času prišlo do velikih sprememb, ki so v veliki meri posledica uveljavljanja pravic otrok na drugih nepravniških področjih.
- d) *Pravice nasproti staršem*; gre za pravice, ki otroku omogočijo avtonomijo, še preden se osamosvoji od staršev. Ta skupina pravic je najbolj sporna, saj načenja avtonomijo družine ter tradicionalna razmerja med starši in otroki – enega od temeljev družbe (Wald 1979, 260–281).

Doslej najbolj izdelana klasifikacija otrokovih pravic je klasifikacija C.A. Wringa. Ob razčlenjevanju pravic je analiziral tudi, kako se posamezne kategorije pravic kažejo kot otrokove pravice. Najprej pozitivne pravice (pravice, ki jih zagotavlja pravni sistem) loči od moralnih, potem pa opredeljuje:

- pravice do svobode – v smislu svoboščin; pravica uresničiti posamično pravico in imeti pooblastilo za to. Gre za primere, ko odrasli otroku prepovejo izvršitev nečesa, kar je po njihovem mnenju za otroka slabo. Postavlja se vprašanje, ali ima otrok, ne glede na to, pravico ravnati drugače. Razlogi, ki jih navaja Wringe kot razloge, da se otrokom ta pravica odreka, so, da otrok ni racionalno bitje in se ni sposoben sam odločati, da je otrok odvisen od odraslega, da med otrokom in odraslim obstaja družinska vez, ki otroku nalaga ubogljivost, da se otrok ne preživlja sam in se ni sposoben sam zavarovati (Wringe 1981, 98–103);
- zahteve-pravice do svobode in do nevmešavanja; to so aktivne pravice, kar pomeni, da ima posameznik pravico uresničiti določene pravice brez oviranja (pasivne pravice so pravice, da ga drugi ne smejo prizadeti oz. škodovati). V tej skupini se pojavljajo vprašanja, ali in če ter koliko je dovoljeno omejiti otrokovo svobodo, in posledično vprašanja o vzgojnih sankcijah (dovoljenjih, (ne)upravičenost fizičnega kaznovanja, odvzem posamične pravice);

- pravice do soudeležbe; nanašajo se na soodločanje otrok v tistih družbenih skupinah, v katerih se nahajajo (družina, šola ...);
- posebne pravice;
- pravice do blaginje (socialnoskrbstvene pravice); protektivne materialne pravice, npr. pravica do materialne podpore, do varstva, do vodenja (Wringe 1981, 118–149).

2.3 Psihološke pravice otrok

Mehke pravice otrok so pravice, ki se uresničujejo v okviru suverenosti starševstva. So socialne in osebne pravice otrok, ki izhajajo iz etike oz. iz želje omogočiti razvoj osebnosti in nadarjenosti v največji meri. So subjektivne in zato odprte diskusiji. Ni dovolj, da so to pravice, izpeljane iz otrokove potrebe, pač pa je tudi potrebno, da jih starši hočejo in so jih sposobni spoštovati.

Mehke pravice se imenujejo tudi psihološke pravice,

ki se, zaradi kakovosti otrokovega življenja in spoštovanja njegovega dostojanstva, zaradi varovanja otroka pred neutemeljenim trpljenjem in bolečino ter zaradi uveljavljanja otrokovega optimalnega osebnostnega razvoja (vključno z emocionalnimi in kognitivnimi komponentami), v imenu otrokove pravice do odprte prihodnosti, nanašajo na zadovoljevanje otrokovih potreb in morebitnih drugih, za uresničevanje zgornjih zahtev nujnih pogojev; zadevne potrebe se zadovoljujejo v ustrezni kakovosti dvosmerne komunikacije z empiričnimi odraslimi, od katerih je otrok odvisen, oz. ki imajo nad otrokom moč in v kakovosti informacije, ki jo širša družba naslavlja na otroke skozi vsebine formalnega izobraževanja in sporočila množičnih medijev (Pavlović 1993, 224).

Svetovna javnost je relativno pozno pričela z osveščanjem o pravicah otrok. Pojmovanje otroštva in pojma otroka, kakršnega poznamo danes, pred šestnajstim stoletjem sploh ni bilo. Kasneje so ga soustvarile različne civilizacije in kulture, ki so ga priredile sebi, kulturnim ter družbenim omejitvam. Otroke so pogosto obravnavali kot odrasle in z njimi tako tudi ravnali. Obravnavali so jih kot lastnino, brez kakršnih koli zagotovil, da bodo njihove pravice ali potrebe spoštovane. V dvajsetem stoletju je prišlo do korenitih sprememb v pojmovanju in obravnavanju otrok. Sodobne družbe danes prepoznajo v otrocih posebno družbeno skupino. Zagotovljeno naj bi jim bilo posebno varstvo.

Generalna skupščina ZN je sprejela konvencijo o otrokovih pravicah 20. novembra 1989. Konvencija opredeljuje otroka kot »vsako človeško bitje, mlajše od 18 let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže prej« (Konvencija OZN o otrokovih pravicah 1989, 1. člen).

Mnoge pravice otrok in odraslih so enake, saj imamo vsi ljudje (ne glede na starost) enake osnovne potrebe. Namreč, vsi otroci so ljudje in vsem ljudem pripadajo človekove pravice. Iz tega lahko povzamemo, da tudi vsem otrokom pripadajo človekove pravice.

»Pravica otrok je biti človek, enakopraven partner v življenju odraslih. Z rojstvom ali takrat, ko se za to odločijo odrasli, starši, ožje in širše okolje« (Sketelj 2002, 173).

Poleg pravic zaščite in varnosti, ki jih gibanje obravnava kot samoumevne, ter pravice do uživanja najboljšega, kar sodobna družba premore, se sodobno razmišljanje o otrokovih pravicah suče predvsem okoli pravic avtonomije oziroma lastnega izbora. Sodobno pojmovanje otroka je naredilo še drugi pomembni korak, potem ko je otrok iz brezpravne lastnine najprej postal objekt pravic, sedaj postaja oseba s svojimi lastnimi pravicami, torej subjekt pravic (Dolenc 1995, 13).

Vodilo pri pravicah otroka je korist otroka. KOP v 3. členu govori, da je potrebno pri vseh dejavnostih, ki se navezujejo na otroke, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, upoštevati načelo, naj bodo otrokove koristi glavno vodilo. Države podpisnice se s tem zavezujejo, da bodo otroku zagotovile takšno varstvo in skrb, kakršna je potrebna za njegovo blaginjo, upoštevaje pravice in dolžnosti staršev, zakonitih skrbnikov ali drugih posameznikov, ki so zakonsko odgovorni za otroke (Konvencija OZN o otrokovih pravicah 1989, 3. člen).

Konvencija ZN poudarja, da je pomembno dati možnost/priložnost, da se mladi naučijo aktivno sodelovati v postopkih in programih, ki direktno posegajo v njihovo življenje. Imajo pravico do svobodnega izražanja, pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi. Te pravice vključujejo pravico do participacije. Konvencija zahteva, da otrokom omogočimo, da se naučijo spoprijemati se z lastnim življenjem in za svoje odločitve sprejemati odgovornost (prav tako, 12. in 13. člen).

»Pravica je hkrati odgovornost. Otroci morajo ob aktivnem sodelovanju z odraslimi spoznavati, da s pravicami enakovredno prevzemajo tudi odgovornost, da nimajo le pravice do glasu, ampak morajo dopuščati tudi pravico drugim, da imajo čisto drugačno mnenje. Le

tako bodo lahko skozi kvalitetne medsebojne odnose osvojili spoznanja, da je pravica hkrati odgovornost, in se bodo razvili v avtonomne osebnosti« (Jakole 1999, 16).

Audrey Hepburn (v Kovič 1995, 2), pravi:

Vsi otroci imajo pravico: pravico do varstva, šolanja, hrane, zdravstvene oskrbe in zaščite pred ekonomskim izkoriščanjem, do odraščanja, do ljubezni ... žal pa je resničnost popolnoma drugačna. Vsak dan se rojevajo otroci, ki ne bodo nikoli poznali stvari, ki so srečnejšim otrokom samoumevne. Mnoge otroke izkoriščajo. Mnogi med njimi ne morejo odraščati v krogu svojih družin, ker sta njihove dežele opustošila vojna in lakota. Nekateri otroci stradajo, ker vlada lakota: drugi ne bodo nikoli imeli priložnosti, da bi se učili in odrasli; nekateri se ne morejo igrati.

»Maja 2002 so se svetovni voditelji, mednarodni organizatorji in otroci sestali na Generalni skupščini ZN in prvič v zgodovini je bila posebna seja ZN v celoti posvečena otrokom. Rezultat tega, dokument »Svet po meri otroka«, je seznam, ki obvezuje ne le vlade, ampak tudi vse partnerje v družbi, družino, šole, verske ustanove, podjetja ter medije, da opravijo svojo nalogo« (Bizjak 2005, 5).

3 PREGLED POMEMBNEJŠIH DOKUMENTOV S PODROČJA OTROKOVIH PRAVIC

Otroci so zaradi svoje nedoraslosti in občutljivosti upravičeni do posebnega pravnega varstva, ki je zorelo in se dopolnjevalo sočasno z ostalim mednarodnopравnim varstvom človekovih pravic ter do današnjega dne ostaja del te celote. Mednarodnopравno varstvo otrokovih pravic posamezne države usmerja k varovanju otrokovih pravic v notranji ureditvi, obenem pa postavlja temelje nadzora mednarodne skupnosti nad izvajanjem.

3.1 Kronološki pregled

- Ženevska deklaracija o pravicah otroka (1924),
- Deklaracija o pravicah otroka (1948),
- Splošna deklaracija o človekovih pravicah (10. december 1948),
- **Deklaracija OZN o otrokovih pravicah (20. november 1959),**
- Konvencija proti diskriminaciji v izobraževanju (1960),
- Deklaracija načel, po katerih naj se med mladino pospešujejo ideali miru, vzajemnega spoštovanja in razumevanja med narodi (7. december 1965),
- Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravice (1966),
- Konvencija o civilnopравnih vidikih mednarodne ugrabitve otrok (25. oktober 1980),
- Deklaracija o odpravi vseh oblik nestrpnosti in diskriminacije na podlagi vere ali prepričanje (25. november 1981),
- Deklaracija o pravici do razvoja (4. december 1986),
- **Konvencija OZN o otrokovih pravicah (20. november 1989),**
- Deklaracija o preživetju, zaščiti in razvoju otrok (1990),
- Konvencija o varstvu otrok in sodelovanju z mednarodnimi posvojitvami (29. maj 1993),
- **Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (EKUOP) (1. oktober 1999),**
- Deklaracija Svet po meri otrok (2002).

(Cerar in drugi 2002, 39–48; Babadji 2005, 69–70):

Osredotočila se bom na Deklaracijo o otrokovih pravicah in na Konvencijo o otrokovih pravicah, ki predstavljata osnovni mednarodnopравni dokument na področju otrokovih pravic, ter na Evropsko konvencijo o uresničevanju otrokovih pravic.

3.2 Deklaracija OZN o otrokovih pravicah

Soglasno jo je sprejela in razglasila Generalna skupščina Združenih narodov 20. novembra 1959. Dojemamo jo kot nadgradnjo Splošne deklaracije o človekovih pravicah iz leta 1948 in Ženevske deklaracije o pravicah otroka iz leta 1924. To je dokument, ki ni pravno, ampak je moralno zavezujoč.

Deklaracija temelji na varstvu in zaščiti otroka. Vodilna misel je, »da človeštvo dolguje otroku najboljše, kar premore«.

Preambula povzema temeljna načela Združenih narodov. Ljudstva združenih narodov so v Ustanovni listini potrdila vero v temeljne človekove pravice in dostojanstvo, vrednost človekove osebnosti, družbeni napredek in ustvarjanje boljših življenjskih pogojev v večji svobodi. Nadalje Deklaracija v preambuli govori o Splošni deklaraciji o človekovih pravicah, ki je razglasila enake pravice in svoboščine za vse, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakršno koli drugo. Deklaracija v preambuli tudi ugotavlja, da je treba otroku zaradi njegove telesne in duševne nezrelosti nuditi posebno skrb in varstvo – tako pred rojstvom kot po njem (Deklaracija OZN o otrokovih pravicah 1959, preambula).

Deklaracija kot prvo načelo razglašča enakost vseh otrok, to je, da vse pravice, naštet v tej Deklaraciji, pripadajo vsem otrokom – brez izjeme in brez vsakršnega razločevanja glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugačno prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakšno drugo okoliščino (prav tako, 1. čl.).

Da mora otrok uživati posebno varstvo, je zapisano v drugem načelu. Deklaracija se zavzema za to, da bi države v svojem notranjem pravnem redu uredile otrokove pravice in jim tako kot posebni skupini nudile posebno pravno varstvo. Otrokova korist mora biti glavno vodilo (prav tako, 2. čl.).

V tretjem načelu je zapisana otrokova pravica do imena in državljanstva (prav tako, 3. čl.).

Četrto načelo nalaga državam, da mora imeti vsak otrok pravico do vseh ugodnosti socialnega varstva, pravico do življenja in razvoja v zdravih okoliščinah. Zanj in za njegovo mater je treba skrbeti že pred porodom, omogočiti pa mu je treba tudi ustrezno prehrano, stanovanje, razvedrilo in zdravstvene storitve (prav tako, 4. čl.).

Fizično, mentalno ali socialno prizadetemu otroku je zaradi svojskosti njegovega položaja potrebno nuditi posebno nego, izobraževanje in skrb. To je zapisano kot peto načelo (prav tako, 5. čl.).

Šesto načelo govori o tem, da sta za popoln in skladen razvoj otrokove osebnosti potrebna ljubezen in razumevanje. Zanj naj skrbijo in so odgovorni starši, odraščča pa naj v vzdušju naklonjenosti in moralne ter materialne varnosti. Za otroke brez staršev in družine mora poskrbeti država. Ravno tako mora država zagotoviti denarno podporo in sploh pomoč velikim družinam (prav tako, 6. čl.).

V Deklaraciji je v sedmem načelu zapisano, da ima otrok pravico do šolanja, ki pa naj bo vsaj na stopnji osnovne šole brezplačno in obvezno. S tem bo otrok postal koristen član družbe. Za vzgojo v tem duhu morajo pa v prvi vrsti poskrbeti njegovi starši. Deklaracija v tem členu tudi priporoča, da naj si celotna družba prizadeva za to, da se bo ta pravica izvajala v kar največji meri (prav tako, 7. čl.).

Osmo načelo pravi, da je treba otroka v vsakem primeru najprej zavarovati in mu nuditi pomoč (prav tako, 8. čl.).

V devetem načelu je bolj konkretno zapisano, pred čim je otroka potrebno obvarovati. Otrok tako ne sme biti žrtev zanemarjanja, okrutnosti in izkoriščanja. V nobenem primeru ne sme biti predmet trgovine, ne sme biti sprejet na delo, dokler ne doseže določene starosti, in v nobenem primeru ne sme biti prisiljen opravljati dela, ki bi slabo vplivalo na njegovo zdravje, vzgojo in škodilo telesnemu, duševnemu in naravnemu razvoju (prav tako, 9. čl.).

Deseto načelo navaja, v kakšnem duhu je potrebno vzgajati otroka. To je v duhu razumevanja, strpnosti, miru in zavesti, da bo tudi sam na ta način prispeval v dobrobit človeštva (prav tako, 10. čl.).

Deklaracija o otrokovih pravicah je povzela vsa načela Ženevske deklaracije o pravicah otroka iz leta 1924 ter jih nadgradila z dodatnimi načeli v otrokovo korist. Tako vsebina te Deklaracije pomeni skupen ideal, ki naj ga države dosežejo za uresničitev pravic otrok in za to, da bi otroci imeli srečno otroštvo. Deklaracija poudarja potrebo po varnosti in zaščiti otroka, brez možnosti aktivne udeležbe otroka pri uresnitvi njegovih pravic. Otrok je še vedno objekt pravice (Klopčič 1992, 41–52).

3.3 Konvencija OZN o otrokovih pravicah

Generalna skupščina Združenih narodov jo je sprejela 20. novembra 1989, veljati pa je začela 2. septembra 1990. Objavljena je bila že v Uradnem listu SFRJ. V samostojni Sloveniji je bila ta konvencija uveljavljena julija 1992.

Konvencija OZN o otrokovih pravicah je prvi pravno zavezujoč mednarodni dokument, ki na enem mestu vključuje celotni razpon človekovih pravic (civilne, kulturne, ekonomske, politične in socialne pravice). Konvencija je skoraj univerzalno priznana. Do danes jo je ratificiralo skoraj vseh 193 držav OZN. S tem so se obvezale, da bodo ustvarile otrokom prijaznejši svet. Dokument vsebuje pravice, ki bi jih morali uživati vsi otroci, in postavlja osnovne standarde za otrokov razvoj v različnih starostnih obdobjih ter na različnih področjih njegovega življenja. Konvencija temelji na naslednjih načelih: nediskriminaciji, otrokovem najboljšem interesu, pravici do življenja, preživetja in razvoja ter na načelu upoštevanja otrokovih stališč.

Temeljne koncepte Konvencije lahko strnemo v: varstvo (pred nasiljem, zlorabo, zanemarjanjem, maltretiranjem in izkoriščanjem), zagotavljanje (imena in državljanstva, socialnega varstva, ustreznega življenjskega standarda in izobraževanja) in udeležbo (prek pravice otroka do izražanja njegovih mnenj, svobode izražanja in svobode združevanja).

Konvencija določa te pravice v 54 členih. Opredeljuje osnovne človekove pravice, ki jih imajo otroci po vsem svetu: pravico do preživetja, do razvoja vseh otrokovih potencialov, do zaščite pred kakršnim koli izkoriščanjem in do sodelovanja ter udeležbe.

Vsaka pravica, opredeljena v Konvenciji o otrokovih pravicah, je del človekovega dostojanstva in skladnega razvoja vsakega otroka. Konvencija ščiti otrokove pravice s tem, da postavlja osnovne standarde zdravstvene oskrbe, izobraževanja ter pravnih, civilnih in socialnih storitev.

Države podpisnice so se zavezale, da bodo štitele in zagotavljale otrokove pravice, razvijale in izvajale politike v luči največjega interesa otrok ter dopolnile svojo zakonodajo tako, da bodo v celoti uresničevale člene Konvencije. Vsakih pet let morajo o svojem napredku poročati Odboru za otrokove pravice pri Organizaciji Združenih narodov (UNICEF Slovenija).

Preambula Konvencije o otrokovih pravicah se sklicuje in poudarja pomen vrste dokumentov o skrbi za otroke, sprejetih v okviru OZN (še posebej Deklaracijo o otrokovih pravicah iz leta 1959), po katerih otrok potrebuje posebno varstvo in varstvo tako pred rojstvom kot po njem.

Preambula ravno tako poudarja, da morata biti družini, ki predstavlja temeljno družbeno skupino in okolje za razvoj vseh njenih članov, še posebej otrok, namenjena varstvo in pomoč, da lahko v celoti prevzame svoje odgovornosti v družbi.

Cilj Konvencije je zagotoviti otrokom odraščanje v družinskem okolju, v ozračju sreče, ljubezni in razumevanja ter pripraviti otroke na samostojno življenje v družbi. Vzgoja naj poteka v duhu idealov, razglašanih v Ustanovni listini ZN.

Konvencija šteje za otroke vsako človeško bitje, mlajše od 18 let (Konvencija OZN o otrokovih pravicah 1989, 1. čl.). Države podpisnice se zavezujejo, da bodo pravice iz te Konvencije zagotovile vsakemu otroku ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, veroizpoved, politično ali drugo prepričanje, narodno, etnično ali družbeno poreklo, premoženje, invalidnost, rojstvo ali kakršen koli drug položaj otroka, njegovih staršev ali zakonitega skrbnika (prav tako, 2. čl.).

V tretjem členu je zapisano, da mora biti državam podpisnicam pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki glavno vodilo načelo otrokove koristi (prav tako, 3. čl.).

Države podpisnice se zavezujejo, da bodo sprejele vse ustrezne zakonodajne, upravne in druge ukrepe za uresničitev s to Konvencijo priznanih pravic (prav tako, 4. čl.).

Konvencija v 6. členu določa, da ima vsak otrok neodtujljivo pravico do življenja, države podpisnice pa se zavezujejo k zagotavljanju otrokovega preživetja in razvoja (prav tako, 6. čl.).

Države podpisnice se v 8. členu zavezujejo, da bodo spoštovale otrokovo pravico do ohranjanja lastne identitete, njegovega državljanstva, imena in družinskih razmerij, brez nezakonitega vmešavanja (prav tako, 8. čl.). Otrok pa mora biti po 7. členu takoj po rojstvu vpisan v rojstno matično knjigo (in ima od rojstva pravico do imena, do državljanstva ter po možnosti pravico, da spozna svoje starše) (prav tako, 7. čl.).

V 9. členu je pod prvo točko zapisano, da Konvencija zagotavlja otrokom, da ne bodo proti volji staršev ločeni od njih (prav tako, 9. čl.).

»Ko je Slovenija podala izjavo o sukcesiji, je izrazila pridržek, da ne more sprejeti 1. točke 9. člena Konvencije, ker lahko po veljavni ureditvi v Sloveniji centri za socialno delo staršem odvzamejo pravico do varstva in vzgoje otrok tudi takrat, ko o tem ne odloča sodišče« (Ribičič 2007, 92).

Države pogodbenice jamčijo otroku pravico do svobodnega izražanja mnenj v vseh zadevah v zvezi z njim, tehtnost izraženih mnenj se pa presoja (Konvencija OZN o otrokovih pravicah 1989, 12. čl.). Pravico do svobodnega izražanja je mogoče omejiti le zaradi spoštovanja pravic in ugleda drugih ali zaradi zavarovanja državne varnosti ali javnega reda ali javnega zdravja in morale.

Konvencija OZN o otrokovih pravicah (1989) zagotavlja ostale temeljne pravice kot je na primer pravica do svobode misli, vesti in veroizpovedi (24. čl.), do svobode združevanja (15. čl.), pravico do nevmešavanja v njegovo zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje (16. čl.), pravica do zdravstvenega varstva (24. čl.), socialnega varstva in socialnega zavarovanja (26. čl.), do življenjske ravni, ki ustreza njegovemu telesnemu, umskemu, duhovnemu, nravstvenemu in družbenemu razvoju (27. čl.).

Po 18. členu Konvencije sta oba od staršev enako odgovorna za otrokovo vzgojo in razvoj. Glavna skrb staršev oz. zakonitih skrbnikov so otrokove koristi (prav tako, 18. čl.).

Konvencija posebej varuje otroke pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja – všteti spolne zlorabe (prav tako, 19. čl.).

Otrok, ki je začasno ali za stalno prikrajšan za svoje družinsko okolje, ima pravico do posebnega varstva in pomoči, ki zajema rejništvo (prav tako, 20. čl.) in posvojitev (prav tako, 21. čl.).

Status otrok beguncev posebej ureja v 22. členu, položaj duševno ali telesno prizadetih otrok pa v 23. členu.

Države pogodbenice posebno skrb namenjajo pravici otroka do izobraževanja (prav tako, 28. čl.). Disciplina v šolah pa mora biti uveljavljena na način, ki je v skladu z otrokovim človeškim dostojanstvom.

Otroci, pripadniki etničnih, verskih ali jezikovnih manjšin, imajo pravico z drugimi člani iz svoje manjšine uživati lastno kulturo, izpovedovati in izražati lastno vero ter uporabljati lastni jezik (prav tako, 30. čl.).

Konvencija otrokom posebej priznava pravico do počitka in prostega časa, do igre, razvedrila, do udeleževanja kulturnega življenja in umetnosti – primerne otrokovi starosti (prav tako, 31. čl.).

Države podpisnice priznavajo otrokovo pravico do varstva pred ekonomskim izkoriščanjem in pred opravljanjem katerega koli dela – še posebej, kadar gre za otroke, ki niso dosegli najnižje starostne meje, pri kateri je dovoljeno zaposlovanje. Najnižjo starostno mejo bodo podpisnice določile v skladu z ustreznimi določbami drugih mednarodnih aktov (prav tako, 32. čl.).

V Konvenciji je v 33. členu posebej poudarjen pomen varstva otrok pred nezakonito uporabo mamil in psihoaktivnih snovi. S 34. členom podpisnice varujejo otrokovo spolno nedotakljivost, v 35. členu se zavežejo, da bodo z ustreznimi državnimi, bilateralnimi in multilateralnimi ukrepi preprečile ugrabitve, prodajo ali trgovanje z otroki.

V 37. členu je prepovedano mučenje ali drugo okrutno, nečloveško ali ponižujoče ravnanje ali kaznovanje otrok.

Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo z vsemi možnimi ukrepi zagotovile, da osebe, ki še niso dopolnile 15 let, ne bodo neposredno sodelovale v sovražnostih (prav tako, 38. čl.).

Konvencija določa, da bodo države podpisnice z različnimi ukrepi pospešile telesno in duševno okrevanje otroka, ki je bil žrtev kakršne koli oblike zanemarjanja, izkoriščanja ali zlorabe, mučenja ali kakršne koli druge oblike okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ali oboroženih spopadov, in si bodo prizadevale za njegovo ponovno vključitev v družbo (prav tako, 39. čl.).

V 40. členu Konvencija posebej določa jamstva, ki jih morajo države priznavati otroku, ki je osumljen, obtožen ali spoznan za krivega storitve kakšnega kaznivega dejanja.

Konvencija z 41. členom državam podpisnicam zapoveduje, da si te Konvencije ni mogoče razlagati tako, da bi to vplivalo na ožjenje otrokovih pravic, ki so zapisane v nacionalni zakonodaji in/ali drugih mednarodnih pogodbah.

Države podpisnice morajo poskrbeti, da bodo tako otroke kot odrasle seznanile z načeli in določbami te Konvencije (prav tako, 42. čl.).

Členi 43–54 se nanašajo na izvajanje Konvencije in določajo, kako bodo države podpisnice in mednarodne organizacije zagotovile spoštovanje otrokovih pravic. Opredeljujejo tudi oblikovanje Odbora za otrokove pravice, ki spremlja napredek na tem področju.

3.4 Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic

Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic je bila sprejeta leta 1996, Državni zbor RS jo je ratificiral oktobra 1999.

V uvodu te Konvencije je določeno, da je njen namen spodbujati otrokove pravice in njihove koristi ter jim zato omogočiti uresničevanje njihovih pravic – zlasti v postopkih glede družinskega prava, ki jih zadevajo. Zagotoviti jim je potrebno ustrezne informacije, da bi vzpodbujali takšne pravice in koristi. Pri tem je zelo pomembna tako vloga staršev kot vloga držav podpisnic.

Cilj Konvencije je določen v prvem poglavju; vzpodbujati uresničevanje pravic otrok, mlajših od 18 let, pri čemer velja temeljna pozornost družinskemu pravu in varovanju interesov otrok v postopkih pred pravosodnimi organi.

V drugem poglavju, pod točko A, so zapisane procesne pravice otroka. Otrok ima pravico do obveščeniosti in pravico, da se z njim posvetujejo in da lahko v postopkih, ki se nanašajo nanj izrazi svoje mnenje (3. člen). Otrok ima tudi pravico zaprositi za imenovanje posebnega zastopnika v postopkih, v katerih notranje pravo staršem preprečuje zastopati otroka zaradi nasprotja interesov (4. člen).

Pod točko B je podrobnejše opredeljena vloga pravosodnih organov. Izpostavim naj 7. člen, v katerem je posebej poudarjena dolžnost pravosodnih organov, da v postopkih, ki zadevajo otroka, odločajo hitro.

Poseben je tudi je 13. člen v drugem poglavju, pod točko F, kjer Konvencija spodbuja države pogodbenice, da za reševanje sporov, ki zadevajo otroke, vzpodbujajo mediacijo in ali druge oblike reševanja sporov.

V 15. členu Konvencija poudarja, da ne omejuje uporabe nobene druge mednarodne listine. To pomeni, da na njeni podlagi ni mogoče omejevati varstva otrok in družin, ki izhaja iz drugih mednarodnih dokumentov.

Tretje poglavje Konvencije, to je od 16. do 19. člena, se nanaša na ustanovitev in sestavo Stalnega odbora, ki spremlja uresničevanje Konvencije.

V petem poglavju so zabeležene končne določbe. V 22. členu je zapisano, da lahko Odbor ministrov Sveta Evrope k tej Konvenciji na lastno pobudo ali na predlog Stalnega odbora povabi katero koli državo nečlanico Sveta Evrope kot tudi Evropsko skupnost.

4 ZAŠČITA OTROKOVIH PRAVIC V SLOVENIJI

V Sloveniji so otrokove pravice vgrajene v sistem zdravstva, vzgoje in izobraževanja, pravosodja, socialnega varstva, v družinsko zakonodajo in še marsikje, vendar še vedno nimajo vsi otroci zagotovljenih vseh pogojev za uresničevanje pravic. Sam sistem zaščite otrokovih pravic zato zahteva in potrebuje stalno izboljševanje in tudi prilagajanje (UNICEF Slovenija).

4.1 Posegi države

Ukrepi za varstvo koristi otrok so posegi države v izvrševanje roditeljske pravice. Temeljni namen vseh posegov državnih organov je varovanje otrokove koristi. Z vidika ukrepov za varstvo koristi otrok je zelo pomembna določba 54. člena Ustave RS (1991): »Starši imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke. Ta pravica in dolžnost se staršem lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki jih zaradi varovanja otrokovih koristi določa zakon«. Pravni red torej varuje avtonomijo družine, vendar jo v interesu otroka tudi omejuje.

Pravna ureditev ukrepov za varstvo pravic otrok temelji na načelu, da so za vzgojo in varstvo v prvi vrsti odgovorni starši. Pomembno izhodišče je tudi v preambuli Konvencije OZN o otrokovih pravicah, kjer je zapisano, da mora otrok za poln in skladen razvoj svoje osebnosti odraščati v družinskem okolju. Sodobne metode obravnavanja kršitev koristi in pravic otrok izhajajo iz temeljnega načela, da je družina najkvalitetnejše okolje za vzgojo in varstvo otroka (Končina-Peternel 1998, 155).

Ureditev posegov torej temelji na načelu najblažjega posega. Takšna miselnost izhaja iz Konvencije OZN o otrokovih pravicah. Pomeni, da mora država prvenstveno uporabiti vse ukrepe za varstvo otrokovih koristi, s katerimi se otroka ne izloči iz družine, če z njimi v zadostni meri zavaruje koristi otroka. Če pa država izloči otroka iz družine, si mora prizadevati za odstranitev vzrokov izločitve, da bi se otrok lahko čim prej vrnil. Če je očitno, da starši nikdar več ne bodo skrbeli za otroka, mu mora država zagotoviti čim bolj stalno (nadomestno) vzgojo in varstvo v družinskem vzdušju, npr. posvojitve (Končina-Peternel 1998, 62).

Država je dolžna spoštovati starševsko skrb, dokler starši izvršujejo pravice in dolžnosti v korist otroka, v nasprotnem primeru pa vanje upravičeno poseže ter zagotovi uveljavitev

otrokovih koristi. Z Ustavo RS zagotovljene pravice in dolžnosti se staršem odvzamejo ali omejuje samo iz razlogov, ki jih zaradi varovanja otrokovih koristi določa zakon. Pri tem gre za državne posege v starševsko oskrbo ter v določenih situacijah tudi za posege v pravico do stikov (Zupančič 1999, 20–21).

»Pravni red varuje avtonomijo družine, vendar jo v interesu otroka tudi omejuje« (Zupančič 1999, 149). Upravičen je poseči, kadar je ogrožen zdrav razvoj otroka ali kadar to zahtevajo druge koristi otroka (6. člen ZZZDR). Ločitev otroka od staršev in družine je nujna predvsem v primerih zlorabljanja ali zanemarjanja otroka, potrebni so ukrepi, s katerimi se otroka nemudoma zavaruje pred ogrožanjem (Končina-Peternel 1998, 82).

Vsi posegi države v družinska razmerja zaradi varstva koristi otrok so opredeljeni v ZZZDR oz. tudi v predlogu Dzak (s številnimi spremembami). »Po zakonu država lahko in mora poseči z ukrepi, ki jih izpelje predvsem socialno varstvo (CSD); določene ukrepe opravi tudi sodišče« (Zupančič 1999, 21). Za poseg ni nujno potrebno krivdno ravnanje staršev, ampak tudi tedaj, ko zatajijo brez krivde (prav tako, 149).

Po ZZZDR iz leta 1976 gre za naslednje vrste odločitev, s katerimi lahko pristojni organi zaradi varovanja koristi otrok občutno posežejo v življenje članov družine:

- odločitev o vzgoji in varstvu otrok in o osebnih stikih z otrokom, ko se otrokovi starši odločajo za ločeno življenje in se ne morejo sporazumeti o vzgoji in varstvu skupnih otrok ali ko po mnenju pristojnih organov sporazum ni v korist otrok;
- odločitev o ukrepih za varstvo koristi otroka, kadar starši zlorablajo ali zanemarjajo roditeljsko pravico ali je otrok v okolju, v katerem se nahaja, ogrožen in ga je treba iz tega okolja izločiti;
- odločitev o izločitvi otroka iz družine zaradi otrokove osebne in vedenjske motenosti;
- odločitev pristojnih organov o posegu v pravico staršev, da avtonomno sprejemajo odločitve glede vzgoje in varstva otroka, kadar se starši ne morejo sporazumeti ali kadar njihova odločitev otroku ni v korist (Končina-Peternel 1998, 131).

Vse te odločitve pristojnih organov so ukrepi za varstvo koristi otroka in predstavljajo poseg v roditeljsko pravico.

Država mora otroku zagotoviti pravico, da v vseh zadevah, ki se nanašajo nanj pove svoje mnenje in ima pravico do zaslišanja. Otroku mora nuditi možnost neodvisnega zastopanja (Končina-Peternel 1998, 82–83).

4.2 Institucije za zaščito otrokovih pravic v Sloveniji

UNICEF (United Nations International Childrens Emergency Fund) je edina organizacija v okviru Združenih narodov, ki je posvečena izključno otrokom in skrbi za njihovo preživetje, zaščito in razvoj. Ustanovljen je bil leta 1946, leta 1953 pa je postal stalni del Organizacije združenih narodov. Danes UNICEF zagotavlja otrokom osnovno zdravstveno oskrbo, pitno vodo in sanitarije, ustrezno prehrano, izobrazbo ter zaščito v posebno težkih okoliščinah. V razvitih državah, med katere sodi tudi Slovenija, kot nevladne organizacije delujejo nacionalni odbori. Pomembna je njegova stalna pristojnost na terenu in usmerjenost k dolgoročnim razvojnim programom, ki jim namenja 84 % vseh sredstev. Odziva se tudi na izredna stanja, kot so naravne nesreče in vojni spopadi. Zaradi učinkovite logistike (skladišče v Kopenhagenu) in stalne prisotnosti je sposoben v 24-ih urah zagotoviti pomoč v kriznih razmerah na kateri koli konec sveta, pri čemer je posebej pozoren prav na potrebe otrok. UNICEF Slovenija je bil ustanovljen 11. novembra 1993. Deluje v okviru začrtane pogodbe z UNICEF-om. UNICEF Slovenija je prostovoljna, nepridobitna društvena organizacija, ki je bila ustanovljena z namenom, da podpira delo in cilje v UNICEF-u ter zastopa UNICEF-ovo poslanstvo v Sloveniji. V ta namen organizira zbiranje sredstev za UNICEF-ove programe pomoči otrokom s prodajo UNICEF-ovih izdelkov in z namenskimi akcijami ter neposredno izvaja nekatere programe v korist otrok v Sloveniji. Ti programi so izobraževanje za razvoj (delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah), promocija in zagovorništvo otrokovih pravic (organiziranje okroglih miz in posvetov, spremljanje zakonodaje in oblikovanje zakonskih pobud, izdajanje materialov o otrokovih pravicah, delovanje delovnih teles izvršilnega odbora na področju zdravja, izobraževanja in zaščite otrok, projekti na lokalni ravni »Otrokom prijazno UNICEF-ovo mesto« in »Varne točke« (UNICEF Slovenija).

UNICEF v Sloveniji z zagovorniškimi dejavnostmi ozavešča javnost o problematiki, ki zadeva otroke doma in po svetu, ter spodbuja Vlado, da uresničuje in podpira otrokove pravice. Pri tem tesno sodeluje s strokovnjaki, ki so v okviru UNICEF-a Slovenija povezani v Nacionalni odbor za uresničevanje človekovih pravic, Nacionalni odbor za zdravje otrok, Nacionalni odbor za vzgojo in izobraževanje otrok, Nacionalni odbor za participacijo otrok ter Nacionalni odbor za spodbujanje dojenja. UNICEF-ov Nacionalni odbor za uresničevanje otrokovih pravic deluje kot delovno in posvetovalno telo UNICEF-a Slovenija, s svojimi dejanji pa spremlja in spodbuja državne organe ter lokalne skupnosti k uresničevanju KOP. UNICEF Slovenija, s pomočjo strokovnjakov, ki delujejo v odborih, spremlja uresničevanje otrokovih pravic in tudi njihove kršitve ter se nato primerno odzove (UNICEF Slovenija).

Zveza prijateljev mladine Slovenije je nevladna, prostovoljna, človekoljubna in neprofitna organizacija, katere temeljni cilj je dvig kakovosti življenja otrok, mladostnikov in družin, zastopanje in uveljavljanje njihovih interesov in potreb ter zaščita njihovih pravic. Deluje že od leta 1953 in postaja vedno bolj nepogrešljiva v sodobno organizirani civilni družbi. Odziva se na aktualna družbena vprašanja in tvorno prispeva k oblikovanju pozitivnih vrednot življenja otrok, mladostnikov in družin. Delovanje Zveze prijateljev mladine Slovenije temelji na razvijanju vrednot prostovoljnega dela in negovanju dobrih medčloveških odnosov (Zveza prijateljev mladine Slovenija).

Varuh človekovih pravic RS ali ombudsman je predstavnik ljudstva in institucija, ki varuje človekove pravice. Preiskuje nezakonito ali nepravilno delo državnih organov in na podlagi pobude začne postopek. S soglasjem prizadetega lahko začne postopek tudi na svojo pobudo. Obravnava širša vprašanja, ki so pomembna za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter za pravno varnost državljanov. Državnim organom daje predloge, mnenja, kritike in priporočila, posreduje jim svoje stališče z vidika varstva človekovih pravic. Po poizvedbah in preiskavi izdela poročilo o svojih ugotovitvah. Z njim obvešča javnost in Državni zbor RS. Državnemu zboru RS ali Vladi RS daje pobude za spremembe zakonov in drugih aktov. Nadalje varuh človekovih pravic preiskuje nezakonito ali nepravilno delo državnih organov in na podlagi pobude začne postopek.

Področje dela, ki je relevantno za diplomsko nalogo, je varstvo otrokovih pravic. Na področje varovanja otrokovih pravic v sklopu varuha človekovih pravic uvrščamo:

- stike otrok s starši,
- preživnine, otroške dodatke, upravljanje otroškega premoženja,
- vprašanje rejništva, skrbništva in zavodskega varstva,
- problematiko otrok s posebnimi potrebami,
- vprašanja, ki zadevajo otroke manjšin in ogroženih skupin,
- nasilje nad otroki v družini,
- nasilje nad otroki zunaj družine,
- in drugo (Varuh človekovih pravic republike Slovenije).

5 NASTANEK IN RAZVOJ INSTITUCIJE OMBUDSMANA

Do leta 2001 se je institucija ombudsmana na državni ravni razširila v približno 110 držav sveta. V številnih državah so tudi regionalni, mestni, provincialni ombudsmani, nekatere države pa imajo ombudsmana na nacionalni, regionalni in subnacionalni ravni (Varuh človekovih pravic Republike Slovenije).

Beseda ombudsman je švedskega izvora, pomeni pa zastopnik, pooblaščenec. Prvega tovrstnega zastopnika je imenoval švedski kralj Karl XII. leta 1713. Bal se je namreč, da bodo med njegovo daljšo odsotnostjo dvorni uradniki in drugi, ki v njegovem imenu izvajajo oblast, zlorabili svoj položaj ali se osebno okoriščali. To je bil razlog, da je svoji vladi predlagal ustanovitev posebnega zastopnika–ombudsmana. Ta bi v njegovem imenu, med njegovo odsotnostjo nadziral njihovo delo. »Začasni ombudsman« je kasneje postal stalni kraljevi pooblaščenec, vendar pa to še ni bil ombudsman, kot ga poznamo danes.

Za prvega pravega ombudsmana štejemo tistega, ki ga je imenoval švedski parlament leta 1809. Do leta 1919, ko se mu je pridružil finski ombudsman, je bil švedski ombudsman sto let edini tovrstni »predstavnik«.

Nekateri teoretiki delijo razvoj ombudsmanov v tri obdobja. Že omenjenemu prvemu obdobju je sledilo drugo obdobje, to je po 2. svetovni vojni – ombudsmani so se ustanavljali v razvitih liberalnih demokracijah (predvsem v Evropi, Kanadi, Avstraliji in Novi Zelandiji). Za začetek tega drugega obdobja štejemo leto 1954, ko se je oblikoval prvi danski ombudsman. Danski model je izključeval nadzor nad sodniki in je bil vzor za večino kasnejših evropskih ombudsmanov. Izven skandinavskih dežel je bil prvi ombudsman ustanovljen leta 1962, na Novi Zelandiji.

Za tretje obdobje, ki se je začelo konec osemdesetih let, je značilno predvsem množično ustanavljanje ombudsmanov v državah v prehodu oziroma v t. i. novih demokracijah. Ti ombudsmani so se zelo hitro širili po državah Srednje in Vzhodne Evrope, Azije, Afrike in Južne Amerike. Za njih je značilno, da dajejo večji poudarek varstvu človekovih pravic ter uresničevanju mednarodnih konvencij s tega področja. Nekateri ombudsmani, zlasti v Afriki in Južni Ameriki, so med svoje naloge dobili še boj proti korupciji (Rovšek 2002, 129–130).

Kot nadgradnjo je Evropska unija po načelih Maastrichtske pogodbe ustanovila Evropskega ombudsmana. Prvi je bil imenovan leta 1995 (Varuh človekovih pravic Republike Slovenije).

Za delovanje ombudsmanov v državah na prehodu veljajo določene posebnosti. Bolj kot tisti v državah z urejeno demokracijo se soočajo z neurejeno in neprilagodljivo zakonodajo ob hkratni reformi javne uprave na vseh nivojih. Spopadajo se tudi s pojavi množičnih in sistemskih kršitev pravic posameznikov. Zaradi tega so prisiljeni ukrepati na bolj sistemski ravni in ne le v posamičnih zadevah. Ne morejo se, kot ombudsmeni v razvitih demokracijah, ukvarjati le s posamičnimi nepravilnostmi in napakami v postopkih upravnih organov. Delovati morajo na sistemski ravni. Tako vplivajo na spremembe v zakonodaji in drugih predpisih, ki urejajo položaj in pravice posameznikov (Rovšek 2002, 130–131).

5.1 Ombudsman in civilna družba

Ombudsmeni in civilno-družbene organizacije imajo veliko skupnega. Še posebej na področju varstva človekovih pravic. Tako eni kot drugi se zavzemajo za pravice posameznikov in izvajajo pritisk na državne organe, kadar jih ti kršijo. V tem pogledu so ombudsmeni in nevladne organizacije naravni zavezniki, ki s pomočjo medijev izvajajo pritisk na oblast.

Kljub temu da ima ombudsman pomembno vlogo kot posrednik med posamezniki in državnimi organi ter med organizacijami civilne družbe in državnimi organi, ne more nadomestiti organov in aktivnosti civilne družbe. Ombudsman mora biti nevtralen. Z istimi merili, to je na podlagi ustave in sistema varovanja človekovih pravic, mora obravnavati argumente – ne glede na to, kdo jih uveljavlja.

Na tem mestu se pojavlja aktualno vprašanje ustanavljanja posebnih ombudsmanov. Mnogi vidijo rešitev v ustanavljanju tovrstne institucije. Tudi na področju, kjer bi v prvi vrsti morale biti aktivne organizacije civilne družbe. Gre za promoviranje in uveljavljanje interesov posameznih družbenih skupin v javnosti in pred državnimi organi. To je posebej značilno pri predlogih za otroškega varuha, varuha za pravice žensk, invalidov, starostnikov ...

Glavni razlog za ustanavljanje posebnih ombudsmanov prav tako ne sme biti uveljavljanje interesov posameznih skupin državljanov. Ombudsman ne more nadomestiti nosilcev odločanja o politiki na posameznem področju. Ves čas mora izkazovati enak odnos do vseh družbenih skupin in korekten odnos do državnih organov. Le na ta način lahko učinkovito opravlja svojo nalogo posrednika med oblastjo in posameznikom (Rovšek 2002, 133–134).

5.2 Značilnost dela ombudsmanov

Ombudsman ni državni organ. Nima moči odločanja in ukazovanja. Če bi lahko odločal, bi se postavilo vprašanje nadzora – kdo bo nadziral njega in kakšno sodno varstvo je zagotovljeno tistemu, ki ga bodo njegove odločitve prizadele. Njegova moč se kaže v prepričljivosti argumentov, s katerimi utemelji svoje predloge.

Značilnost vsakega ombudsmana je, da ne nadomešča državnih organov in rednih pritožbenih poti. Ukrepa šele takrat, kadar redna pritožbena pot ni učinkovita ali pa je sploh ni. Ombudsman nastopa vedno subsidiarno – šele potem, ko je posameznik podal pritožbo na organ, ki je na prvi stopnji odločal o njegovih pravicah. To pomeni, da mora v javnem sektorju vedno obstajati pritožbena pot, in če ta ni učinkovita ali pa posameznik z njo ni zadovoljen, se lahko šele takrat obrne na ombudsmana. Mnogi delajo napako, saj želijo namesto oblikovanja oz. izboljšanja rednih pritožbenih poti ustanoviti posebnega ombudsmana, ki bo rešil vse težave ali celo dal alibi za odsotnost, morda celo za neučinkovitost pritožbenih poti (Rovšek 2002, 141–142).

6 VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC REPUBLIKE SLOVENIJE

Institucija Varuha človekovih pravic RS je bila v slovenski ustavni sistem vpeljana z novo Ustavo RS, ki je bila sprejeta decembra 1991. Varuha človekovih pravic v Ustavi RS opredeljuje 159. člen, ki določa, da se za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil z zakonom določi varuh pravic državljanov (Varuh človekovih pravic Republike Slovenije).

Zakon o varuhu človekovih pravic (Ur. l. RS 71/1993) je bil sprejet v Državnem zboru RS leta 1993. Ta zakon varuhu določa njegove pristojnosti in pooblastila ter daje zakonsko podlago za njegovo ustanovitev. Predlagatelj tega zakona ni bila Vlada RS, kot je to v navadi pri zakonskih projektih, ampak posamezen poslanec – takratni predsednik Komisije za človekove pravice, dr. Lev Kreft (Rovšek 2002, 142).

Varuh človekovih pravic je uradno začel delati 1. januarja 1995. Takrat je prenehal delovati Svet za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Varuh je skladno z zakonom prevzel od Sveta arhiv in zadeve, ki jih je do tedaj prejel in reševal.

Varuh je ob začetku dela opravil primopredajo s predsednikom Sveta za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Varuh človekovih pravic, kakor ga določa zakon, je institucija, oblikovana po klasičnem modelu nacionalnega parlamentarnega ombudsmana s širokimi pristojnostmi do državnih in drugih organov, ki izvajajo javna pooblastila. Takšen model je prevzela večina zahodnoevropskih držav. Z nalogami in pooblastili, ki jih ima, je dodatno sredstvo zunaj sodnega varstva pravic posameznikov (Varuh človekovih pravic Republike Slovenije)

Slovenski Zakon o varuhu je postal vzorčni primer za uspešen zakonski model v skoraj vseh državah na prehodu v Srednji in Vzhodni Evropi, saj je bil to eden prvih tovrstnih zakonov na tem območju. Naš zakon daje varuhu vsa potrebna pooblastila za učinkovito izpeljavo preiskav in mu zagotavlja neodvisnost, ki jo pri svojem delu potrebuje. To sta tudi najpomembnejša pogoja za uspešno delo. Vse ostalo je odvisno od strokovnosti, usposobljenosti in tudi poguma nosilcev funkcije.

Varuh lahko preiskuje primere nezakonitega (nepravilnega) dela državnih organov in se pri svojem delu ravna po določilih Ustave RS in mednarodnih dokumentih o človekovih

pravica. Pri svojem delu se poleg tega varuh lahko sklicuje na načelo pravičnosti in dobrega upravljanja. Na tem gradi in lahko predlaga izjemne rešitve v posameznih utemeljenih primerih, ki jih predpisi ne predvidevajo. Če je v takšnem položaju več posameznikov, je smotrno predlagati spremembo predpisov, saj ombudsman s svojimi predlogi v nobenem primeru ne sme kršiti načel zakonitosti in nediskriminatornosti pri uporabi predpisov – enakost pred zakonom.

V skladu z Ustavo RS in zakonom varuh ne obravnava zadev, pri katerih v pravice ali svoboščine posega zasebna fizična ali pravna oseba – kršitev je torej vedno državni organ, organ lokalne skupnosti ali kateri od nosilcev javnih pooblastil.

Varuh tudi nikoli ni prvi naslovnik za pritožbe. Posreduje, kadar pristojni organi ne opravijo svojega dela.

Postopek pri varuhu se praviloma začne na podlagi pisne pobude posameznika. Pobudo lahko vloži tudi skupina prizadetih posameznikov ali civilnodružbena skupina. Vložena pobuda mora biti podpisana, opremljena z osebnimi podatki ter okoliščinami, dejstvi in dokazi, na katerih temelji pritožba. Posameznik oz. skupina mora v svoji pritožbi zabeležiti tudi, katera pravna sredstva so že bila uporabljena – če sploh katera (Rovšek 2002, 142–143).

Ko varuh prejme pobudo za začetek postopka, v skladu z Zakonom o varuhu človekovih pravic opravi potrebne poizvedbe in se odloči, ali bo o prejeti pobudi odločal po skrajšanem postopku, začel preiskave, pobudo zavrnil ali pa pobude sploh ne bo vzel v obravnavo zaradi anonimnosti, žaljivosti ali podobnega razloga. Če varuh sklene, da pobudo zavrne ali je ne vzame v obravnavo, je dolžan o tem v čim krajšem roku pobudnika obvestiti, mu pojasniti razloge za to in ga po možnosti napotiti na drugo ustrezno pot za rešitev zadeve.

Zakon o varuhu človekovih pravic določa tudi nekatere razloge, zaradi katerih lahko varuh da pobudo. Ti razlogi so:

- če je zadeva v postopku pred pravosodnimi organi (razen v izrednih primerih, ko je opazno neupravičeno zavlačevanje postopka ali zlorabe oblasti);
- če niso bila izčrpana vsa redna in izredna pravna sredstva;
- če je iz pobude razvidno, da gre za manj pomembno zadevo, ki tudi po opravljeni preiskavi ne bo mogla dati primerne rezultata;
- če gre za zadevo, ki je v pristojnosti preiskovalnih komisij državnega zbora v razmerju do nosilcev javnih funkcij;

- če iz razpoložljivih podatkov in okoliščin nedvoumno izhaja, da ne gre za kršitev človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, ali drugo nepravilnost;
- če je vloga nepopolna in jo pobudnik po predhodnem opozorilu varuha ne dopolni.

Odločitev varuha, ali bo ali ne bo vzel pobude v obravnavo, je dokončna.

Po končani obravnavi pobude varuh oceni dejstva in okoliščine dotičnega primera in presodi, če je v obravnavanem primeru prišlo do kršenja človekovih pravic. Postopek pri varuhu pomeni preverjanje pobudnikovih trditev pri pristojnem državnem organu.

Ob ugotovljeni kršitvi ali nepravilnosti lahko varuh ukrepa tako, da organu, pri katerem je ugotovil kršitev ali nepravilnosti, posreduje predlog, mnenje, kritiko ali priporočilo. Varuh lahko predlaga tudi uvedbo disciplinskega postopka zoper uslužbenca, ki so zakrivali ugotovljeno nepravilnost oz. kršitev. V primeru, da naslovnik varuhovega predloga ne upošteva, gre lahko le-ta hierarhično do nadrejenih organov – vse do predsednika vlade. Če vse to ne zaleže, varuh seveda nima formalne možnosti za prisilno izvedbo svojih predlogov, lahko pa izkoristi medije in da zadevo v javnost ter na ta način izvaja pritisk na organe (Rovšek 2002, 144).

Pomemben je tudi 25. člen zakona, kjer je zapisano, da »varuh lahko vsakemu organu posreduje svoje mnenje z vidika varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin v zadevi, ki jo obravnava, ne glede na vrsto ali stopnjo postopka, ki je v teku pred temi organi«. Ta člen varuhu omogoča, da posreduje tudi v zadevah, ki še niso zaključene, na primer na sodišču.

Na podlagi Zakona o ustavnem sodišču je varuh pooblaščen, da vloži zahtevo za oceno ustavnosti in zakonitosti predpisov in splošnih aktov ali pa, s soglasjem prizadetega, ustavno pritožbo zaradi kršitve človekovih pravic ali temeljnih svoboščin s posamičnim aktom.

Ena od pristojnosti varuha je tudi, da državnemu zboru ali vladi daje pobude za spremembo zakonov in drugih predpisov. To vlogo izvaja predvsem prek rednih letnih in posebnih poročil državnemu zboru ali njegovim delovnim telesom (Rovšek 2002, 144).

6.1 Statistika varstva otrokovih pravic v obdobju 2002–2006

Prvo opazovano obdobje se nanaša na obdobje, ko je institucijo Varuha človekovih pravic RS vodil Matjaž Hanžek. Svoj mandat je začel 21. februarja 2001 in ga zaključil 21. 2. 2007. Matjaž Hanžek je bil drugi slovenski varuh človekovih pravic. V intervjuju je dejal: »Kakšnih

konkretnih ciljev nisem imel, ker sploh nisem dobro poznal vsega področja. Eden od ciljev je bil narediti to institucijo prepoznavno. To sem uspel« (Hanžek v Blažič, 2007). Glede na razmere in zmožnosti pa so cilji nastajali sproti. V intervjuju še pravi: »Prvi cilj so bile otrokove pravice. Bistvo vsega je tako ali tako poseči v marginalne skupine /.../ in najbolj preprosto je bilo začeti z otroki, ker se je na tem področju že prej veliko delalo, pa tudi politična klima je bila temu zelo naklonjena /.../ Takoj zatem smo začeli z vprašanji diskriminacije« (Hanžek v Blažič, 2007). Pri statistični obdelavi podatkov iz Letnih poročil varuha sem izpustila leto 2001, ker v poročilu ni konkretnih podatkov za področje »Pravice otrok«, ampak so te pravice obravnavane v skupini »Ustavne pravice«.

Statistika v letu 2002

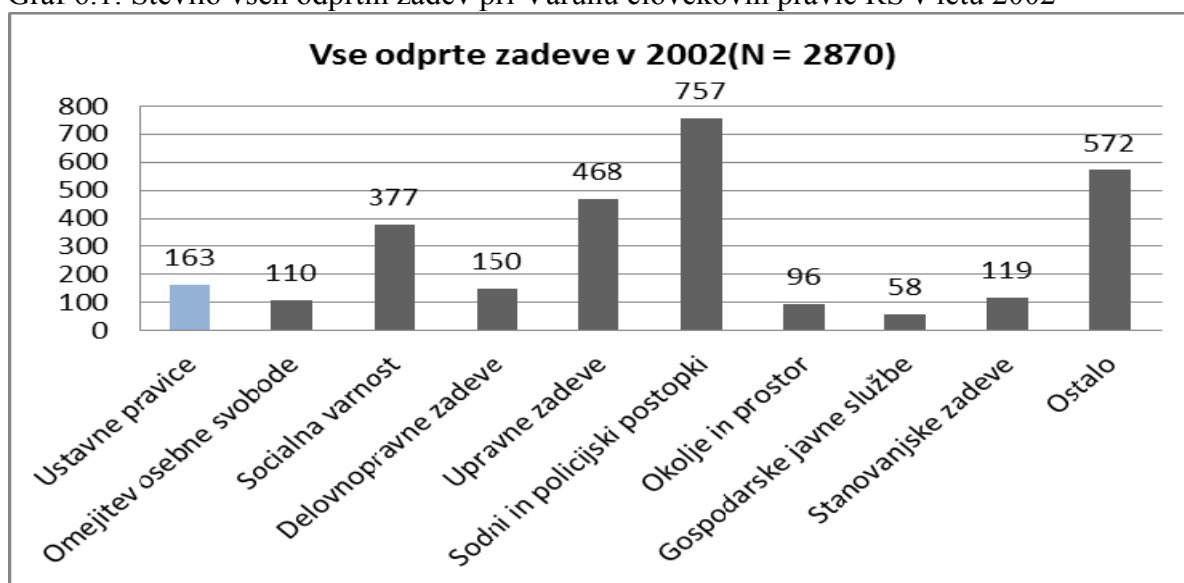
Odprte zadeve: od 1. januarja do 31. decembra 2002 je bilo skupaj odprtih 2870 zadev, kar pomeni 13,1-odstotno zmanjšanje glede na leto 2001.

Tabela 6.1: Število odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2002

Odprte zadeve v 2002		
Področje dela	Število	Delež od skupnih
Pravice otrok	60	2,09%

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002).

Graf 6.1: Število vseh odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2002

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002).

Število odprtih zadev se je v letu 2002 glede na preteklo leto najbolj povečalo na področju ustavnih pravic in sicer iz 86 na 163. V področje ustavnih pravic so vključene otrokove pravice (in varstvo osebnih podatkov). To povečanje na področju ustavnih pravic je v veliki meri posledica oblikovanja nove delovne skupine na področju otrokovih pravic (in novo ustanovljeno delovno mesto na področju varstva osebnih podatkov). V letu 2002 se je število odprtih zadev na področju otrokovih pravic povečalo iz 4 na 60.

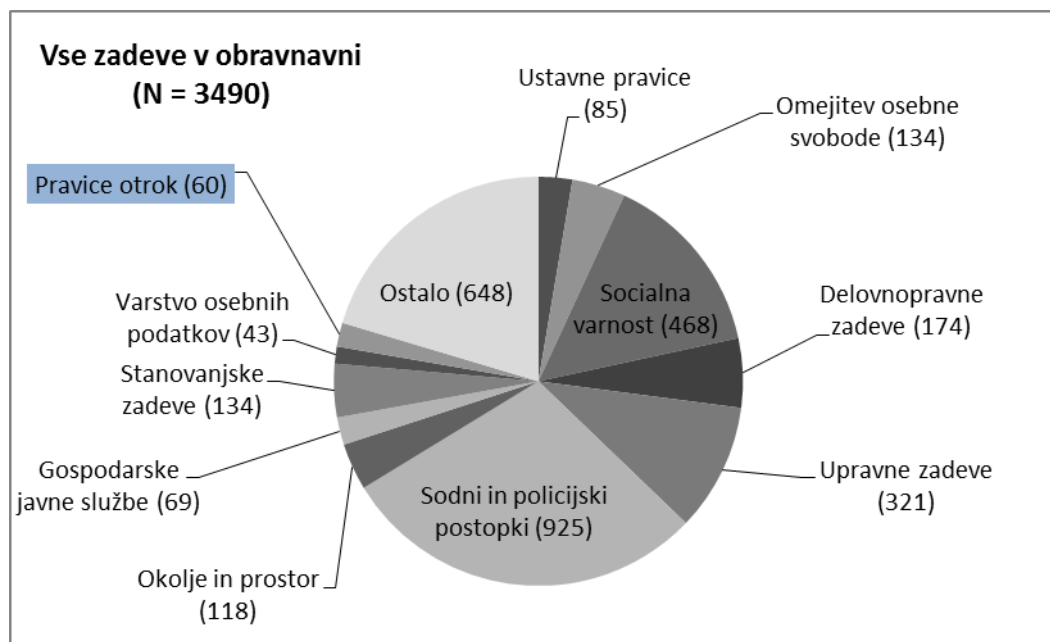
Zadeve v obravnavi: med zadeve v obravnavi so vključene zadeve, odprte na podlagi pobud v letu 2002, prenesene zadeve iz leta 2001 in ponovno odprte zadeve v letu 2002. Skupaj je bilo obravnavanih 3490 zadev; od tega jih je bilo na novo odprtih 2870 (82,2 %), 487 zadev se je preneslo iz leta 2001 in 113 zadev je bilo takšnih, ki so jih v letu 2002 ponovno odprli.

Tabela 6.2: Število zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2002

Področje dela	Število zadev v obravnavi			
	Odprte zadeve v 2002	Prenos zadev iz 2001	Ponovno odprte zadeve v 2002	Skupaj zadeve v obravnavi
Pravice otrok	60	0	0	60

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002).

Graf 6.2: Število vseh zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2002

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002).

Največ zadev je bilo v letu 2002 obravnavanih s področja sodnih in policijskih postopkov.

Zaključene zadeve: v letu 2002 je bilo zaključenih 3087 zadev. V primerjavi s številom odprtih zadev v letu 2002 (2870) je bilo zaključenih 7,1 % več zadev, kot jih je bilo odprtih, in 88,45% vseh obravnavanih zadev.

Tabela 6.3: Zaključene zadeve pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2002

Zaključene zadeve v letu 2002		
Področje dela	Število	Delež od skupno obravnavanih (N = 60)
Pravice otrok	40	66,66 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002).

Statistika v letu 2003

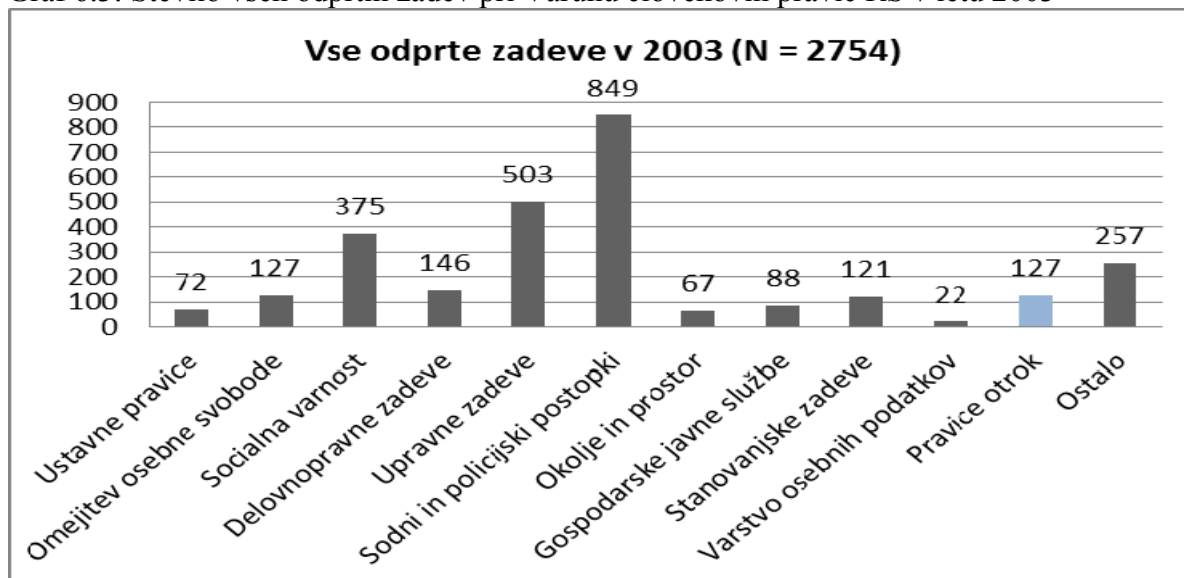
Odprte zadeve: od 1. januarja do 31. decembra 2003 je bilo skupaj odprtih 2754 zadev.

Tabela 6.4: Število zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2003

Odprte zadeve v 2003		
Področje dela	Število	Delež od skupnih
Pravice otrok	127	4,60 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2003).

Graf 6.3: Število vseh odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2003

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2003).

Največ zadev je bilo tudi v tem letu odprtih s področja sodnih in policijskih postopkov. Število odprtih zadev se je v letu 2003 najbolj povečalo na področju otrokovih pravic, in sicer za kar 111,7 %.

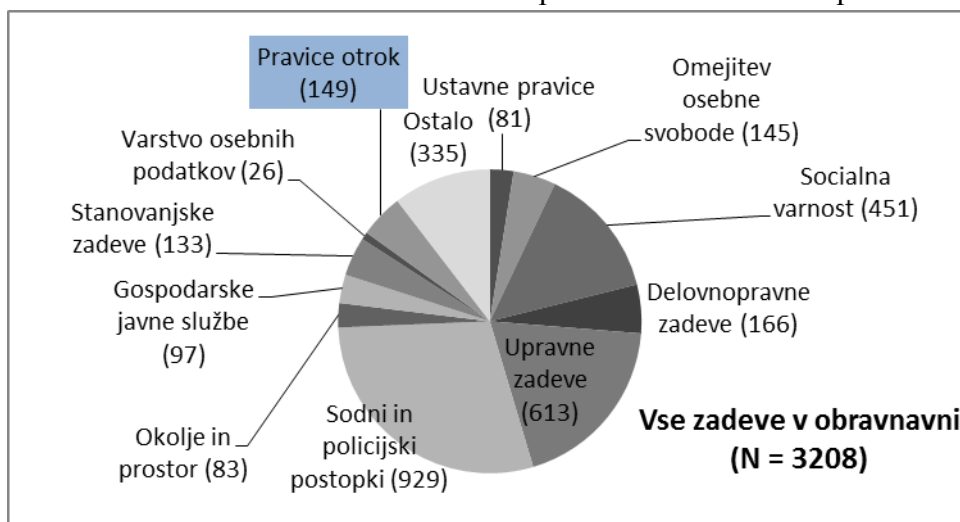
Zadeve o obravnavi: v letu 2003 je bilo skupaj obravnavanih 3.208 zadev, od tega 754 zadev, odprtih v letu 2003, 403 zadev je bilo prenesenih v obravnavanje iz leta 2002 in 51 jih je bilo v letu 2003 ponovno odprtih.

Tabela 6.5: Število zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2003

Področje dela	Število zadev v obravnavi			
	Odprte zadeve v 2003	Prenos zadev iz 2002	Ponovno odprte zadeve v 2003	Skupaj zadeve v obravnavi
Pravice otrok	127	22	0	149

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2003).

Graf 6.4: Število vseh zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2003

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2003).

Tudi v letu 2003 je bilo največ zadev v obravnavi na področju sodnih in policijskih postopkov, najmanj pa na področju varstva osebnih podatkov.

Zaključene zadeve: v letu 2003 je bilo zaključenih 2.825 zadev. Po primerjavi števila zaključenih zadev s številom odprtih zadev v letu 2003 (2.754) je bilo v letu 2003 zaključenih 2,6 % več zadev, kot jih je bilo odprtih, in 88,06 % vseh zadev v obravnavi.

Tabela 6.6: Zaključene zadeve pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2003

Zaključene zadeve v letu 2003		
Področje dela	Število	Delež od skupno obravnavanih (N = 149)
Pravice otrok	124	83,22 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2003).

Statistika v letu 2004

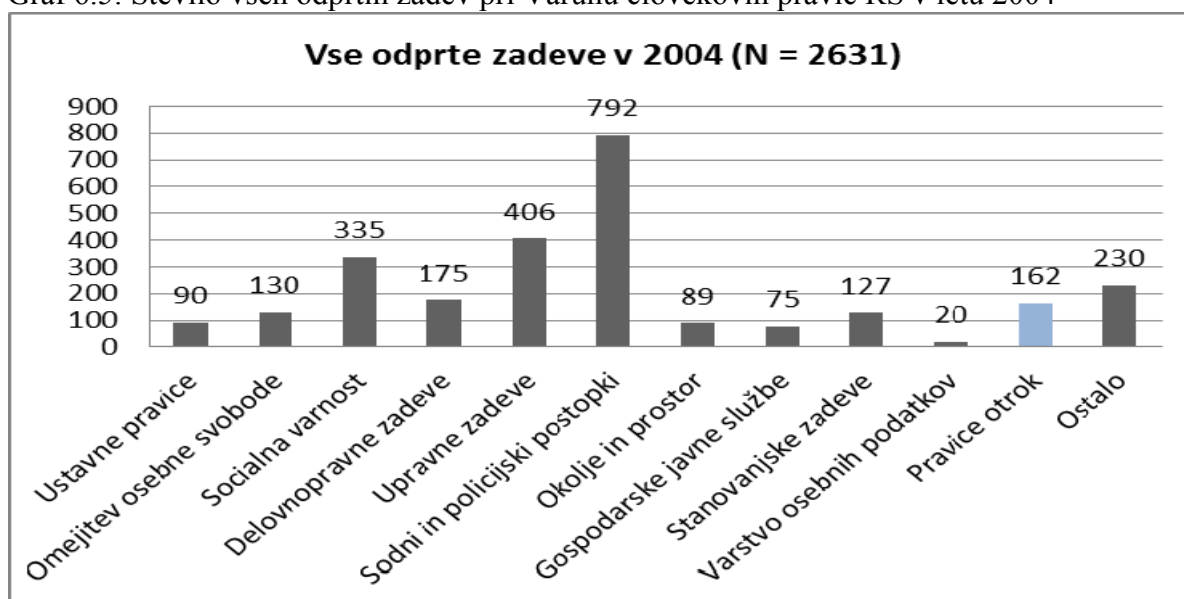
Odperte zadeve: od 1. januarja do 31. decembra 2004 je bilo skupaj odprtih 2631 zadev.

Tabela 6.7: Število odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2004

Odperte zadeve v 2004		
Področje dela	Število	Delež od skupnih
Pravice otrok	162	6,20 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2004).

Graf 6.5: Število vseh odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2004

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2004).

Iz grafa je razvidno, da je bilo tudi v letu 2004 največ zadev odprtih na področju sodnih in policijskih postopkov. Največje povečanje v številu odprtih zadev je bilo na področju varstva otrokovih pravic – iz 127 na 162 zadev.

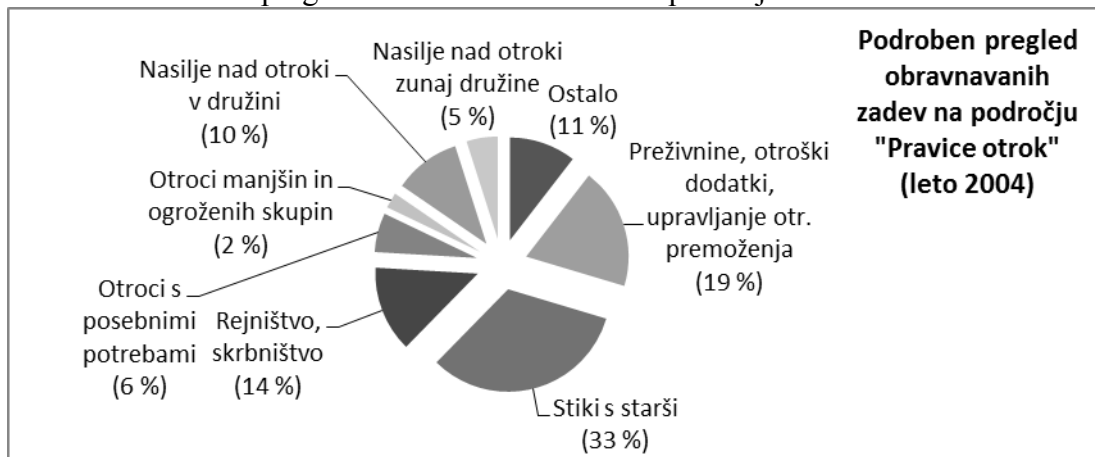
Zadeve v obravnavi: v letu 2004 je varuh skupno obravnaval 2992 zadev, od tega 2631 zadev, odprtih v letu 2004, 260 zadev, prenesenih v obravnavanje iz leta 2003, in 101 ponovno odprto zadevo v letu 2004.

Tabela 6.8: Število zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2004

Področje dela	Število zadev v obravnavi			
	Odpрте zadeve v 2004	Prenos zadev iz 2003	Ponovno odpрте zadeve v 2004	Skupaj zadeve v obravnavi
Pravice otrok	162	12	5	179

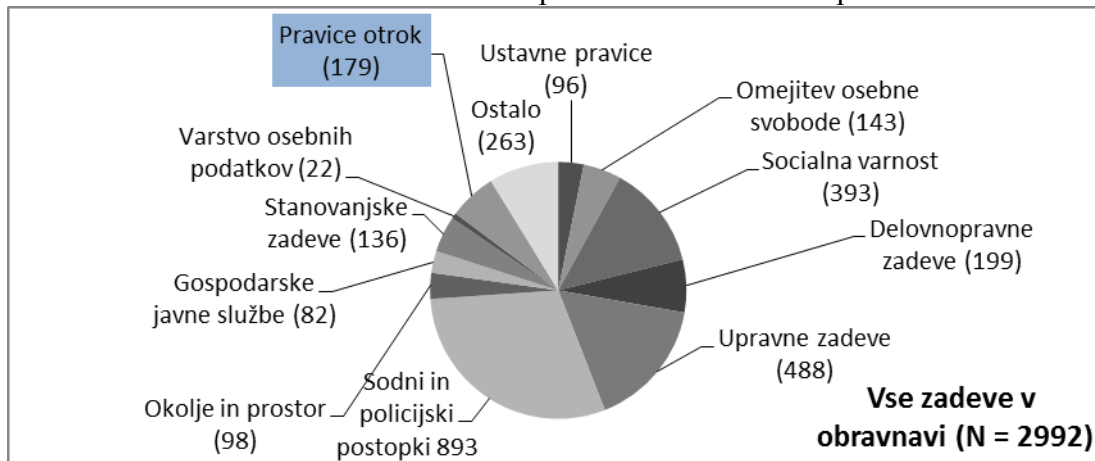
Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2004).

Graf 6.6: Podroben pregled obravnavanih zadev na področju »Pravice otrok« v letu 2004

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2004).

Graf 6.7: Število vseh zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2004

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2004).

Največ zadev je bilo obravnavanih na področju sodnih in policijskih postopkov, na področju varstva otrokovih pravic se je število obravnav povečalo iz 149 na 179.

Zaključene zadeve: v letu 2004 je bilo zaključenih 2.665 zadev. Po primerjavi števila zaključenih zadev s številom odprtih zadev v letu 2004 (2.631) je bilo v letu 2004 zaključenih 1,3 odstotka več zadev, kot jih je bilo odprtih, in 89,07 % vseh obravnavanih zadev.

Tabela 6.9: Zaključene zadeve pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2004

Zaključene zadeve v letu 2004		
Področje dela	Število	Delež od skupno obravnavanih (N = 179)
Pravice otrok	147	82,12 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2004).

Statistika za leto 2005

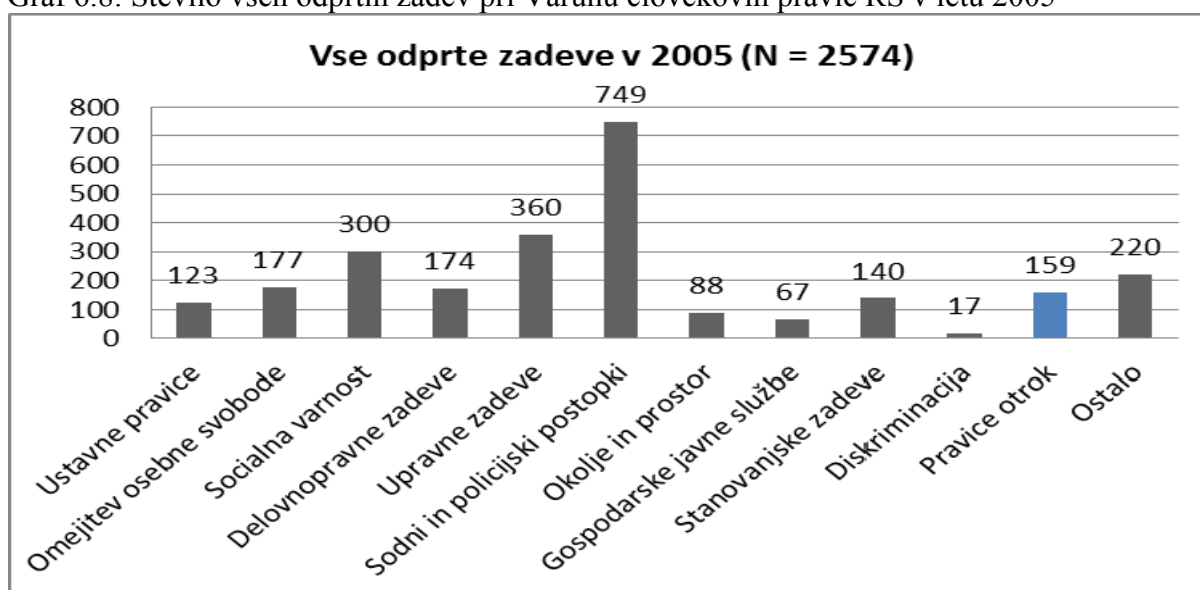
Odprte zadeve: od 1. januarja do 31. decembra 2005 je bilo skupaj odprtih 2.574 zadev.

Tabela 6.10: Število odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2005.

Odprte zadeve v 2005		
Področje dela	Število	Delež od skupnih
Pravice otrok	159	6,20 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2005).

Graf 6.8: Število vseh odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2005

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2005).

Število odprtih zadev v letu 2005 se je glede na leto 2004 najbolj povečalo na področju ustavnih pravic in omejitvi osebne svobode, največ pa jih je bilo tudi v tem letu odprtih na področju sodnih in policijskih postopkov.

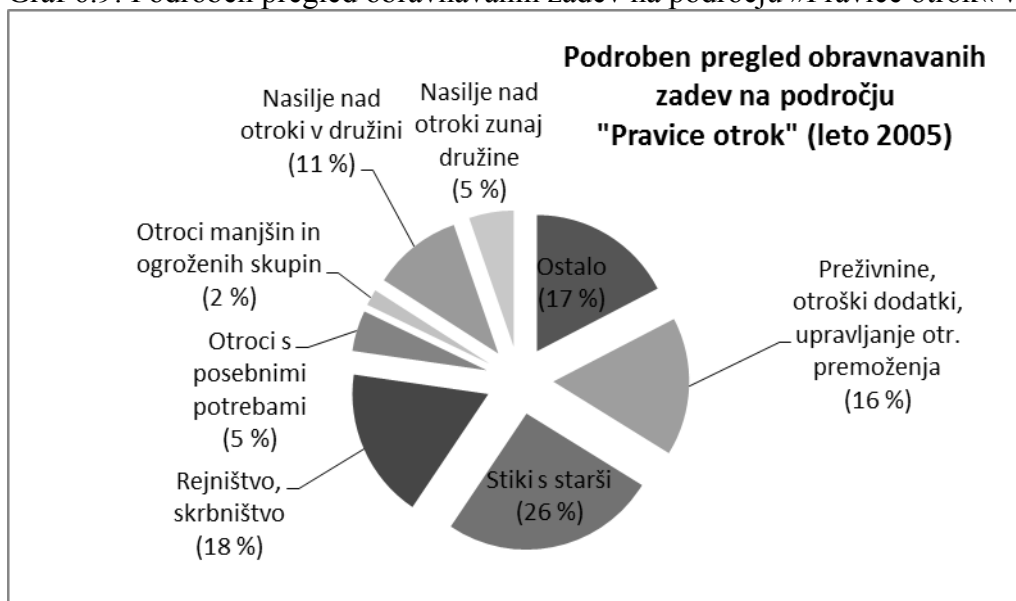
Zadeve v obravnavi: v letu 2005 je bilo skupaj obravnavanih 2.963 zadev. 2574 zadev je bilo odprtih v letu 2005, 327 zadev je bilo prenesenih v obravnavanje iz leta 2004 in 62 v letu 2005 ponovno odprtih zadev.

Tabela 6.11: Število zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2005

Področje dela	Število zadev v obravnavi			
	Odprte zadeve v 2005	Prenos zadev iz 2004	Ponovno odprte zadeve v 2005	Skupaj zadeve v obravnavi
Pravice otrok	159	46	2	207

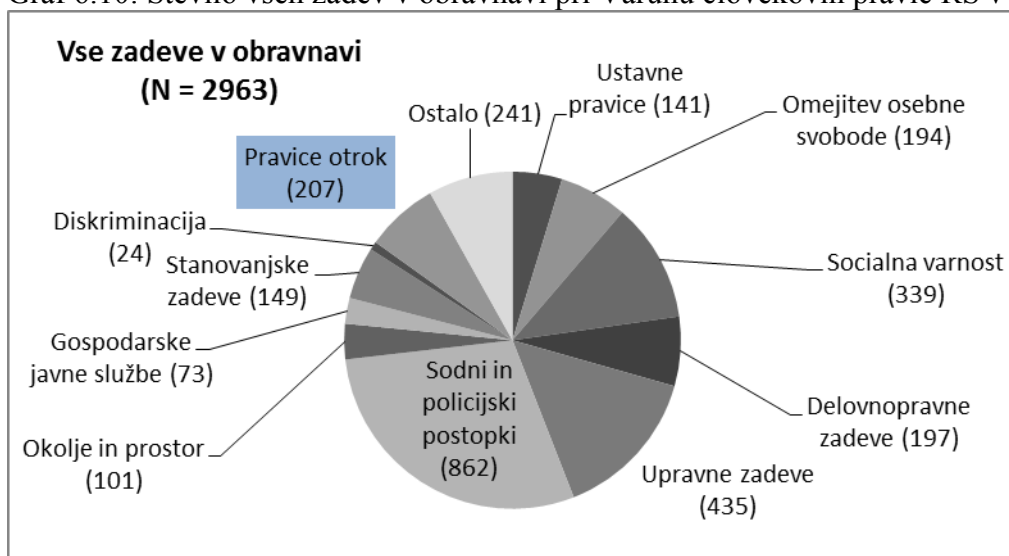
Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2005).

Graf 6.9: Podroben pregled obravnavanih zadev na področju »Pravice otrok« v letu 2005

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2005).

Graf 6.10: Število vseh zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2005

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2005).

Največ zadev je varuh tudi v letu 2005 obravnaval s področja sodnih in policijskih postopkov. Novo samostojno klasifikacijsko področje v letu 2005 je področje »Diskriminacija«. V preteklih letnih poročilih so tovrstne pobude uvrščali na področje »Ustavne zadeve«. V letu 2004 je bilo na področju diskriminacije obravnavanih 27 zadev, v letu 2005 pa 24. Na področju varstva otrokovih pravic se je število pobud v primerjavi z letom 2004 povečalo za 15,6 %.

Zaključene zadeve: v letu 2005 je bilo zaključenih 2766 zadev. Po primerjavi števila zaključenih zadev s številom odprtih zadev v letu 2005 (2574) je bilo v letu 2005 zaključenih 7,5 odstotka več zadev, kot jih je bilo odprtih, in 93,35 % vseh obravnavanih zadev.

Tabela 6.12: Zaključene zadeve pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2005

Zaključene zadeve v letu 2005		
Področje dela	Število	Delež od skupno obravnavanih (N = 207)
Pravice otrok	190	91,78 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2005).

Statistika v letu 2006

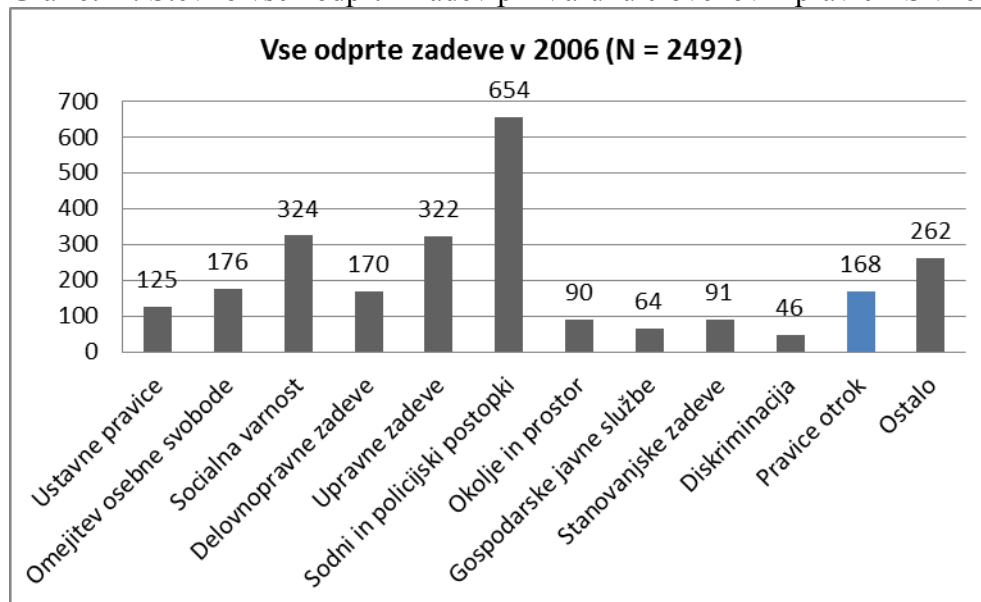
Odprte zadeve: od 1. januarja do 31. decembra je bilo skupaj odprtih 2492 zadev.

Tabela 6.13: Število odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2006«

Odprte zadeve v 2006		
Področje dela	Število	Delež od skupnih
Pravice otrok	168	6,74 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2006).

Graf 6.11: Število vseh odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2006

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2006).

V letu 2006 se je število odprtih zadev glede na leto 2005 najbolj povečalo na področju diskriminacije – za kar 170,6 % (iz 17 na 46 zadev).

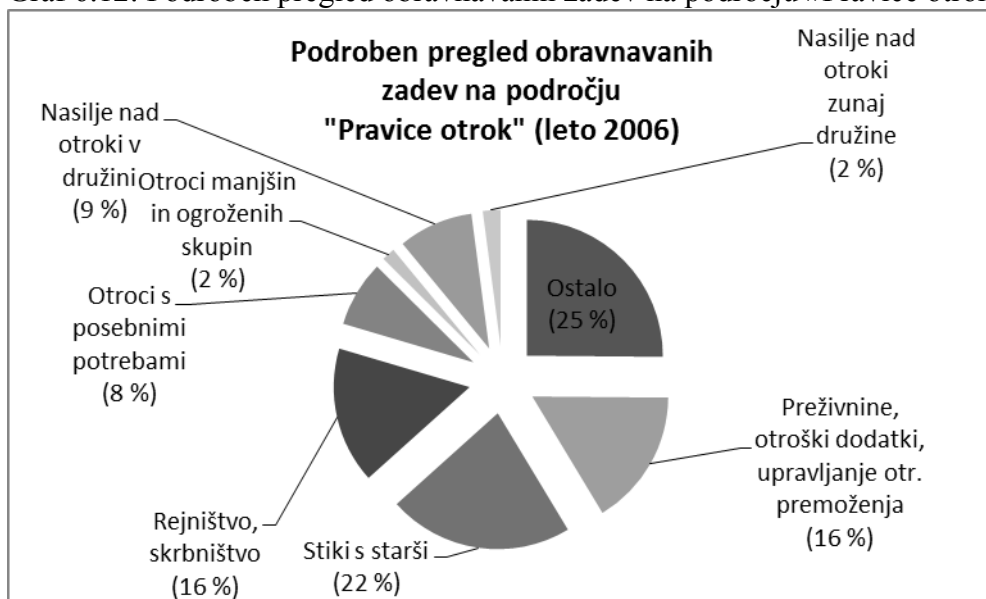
Zadeve v obravnavi: v letu 2006 je varuh skupaj obravnaval 2754 zadev. V opazovanem letu je bilo na novo odprtih 2492 zadev, 197 zadev je bilo prenesenih v obravnavanje iz leta 2005 in 65 zadev je bilo v letu 2006 ponovno odprtih.

Tabela 6.14: Število zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2006

Področje dela	Število zadev v obravnavi			
	Odprte zadeve v 2006	Prenos zadev iz 2005	Ponovno odprte zadeve v 2006	Skupaj zadeve v obravnavi
Pravice otrok	168	17	6	191

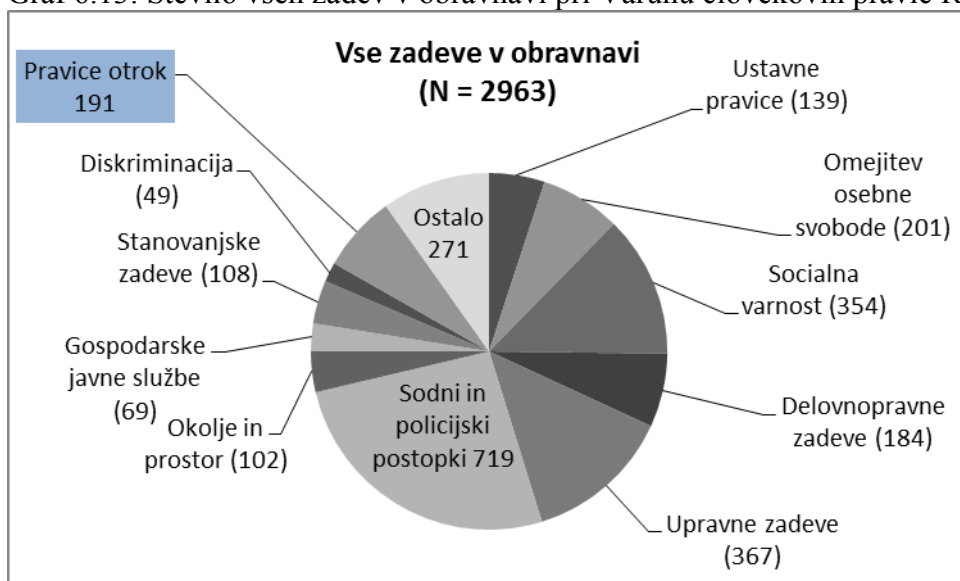
Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2006).

Graf 6.12: Podroben pregled obravnavanih zadev na področju »Pravice otrok« v letu 2006

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2006).

Graf 6.13: Število vseh zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2006

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2006).

Največ zadev je bilo, tako kot v preteklih letih, obravnavanih na področju sodnih in policijskih postopkov, vendar se je na tem področju število obravnavanih zadev zmanjšalo za 16,6 %.

Zaključene zadeve: v letu 2006 je bilo zaključenih 2521 zadev. Po primerjavi števila zaključenih zadev s številom odprtih zadev (2492) ugotovimo, da je bilo zaključenih 1,01 % več zadev, kot jih je bilo odprtih, in 85,08 % vseh obravnavanih zadev.

Tabela 6.15: Zaključene zadeve pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2006

Zaključene zadeve v letu 2006		
Področje dela	Število	Delež od skupno obravnavanih (N = 191)
Pravice otrok	160	83,76 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2006).

6.1 Statistika varstva otrokovih pravic v obdobju 2007–2011

Drugo obravnavano obdobje se nanaša na obdobje, ko je delo varuha človekovih pravic opravljala dr. Zdenka Čebašek Travnik. 20. decembra 2006 so jo poslanci s 64 glasovi za in z nobenim proti izvolili za varuhinjo človekovih pravic. Mandat je nastopila 22. februarja 2007. V začetku mandata si je postavila nekaj prioritet in jih usmerila na delo s posebej ogroženimi in ranljivimi skupinami ljudi, med katere je po svoji presoji uvrstila otroke, starejše ljudi ter hendikepirane oz. na kakšen drugačen način depriviligirane posameznike v družbi. Varuhinja in njeni sodelavci redno sodelujejo oz. so sodelovali na raznih dogodkih, ki so povezani s človekovimi pravicami. Izbira teme ali dogodka je opredeljena z delovnim načrtom in na začetku mandata postavljenimi prednostnimi nalogami.

V analizo obdobja ni vključeno leto 2012, saj letno poročilo še ni bilo izdano.

Statistika v letu 2007

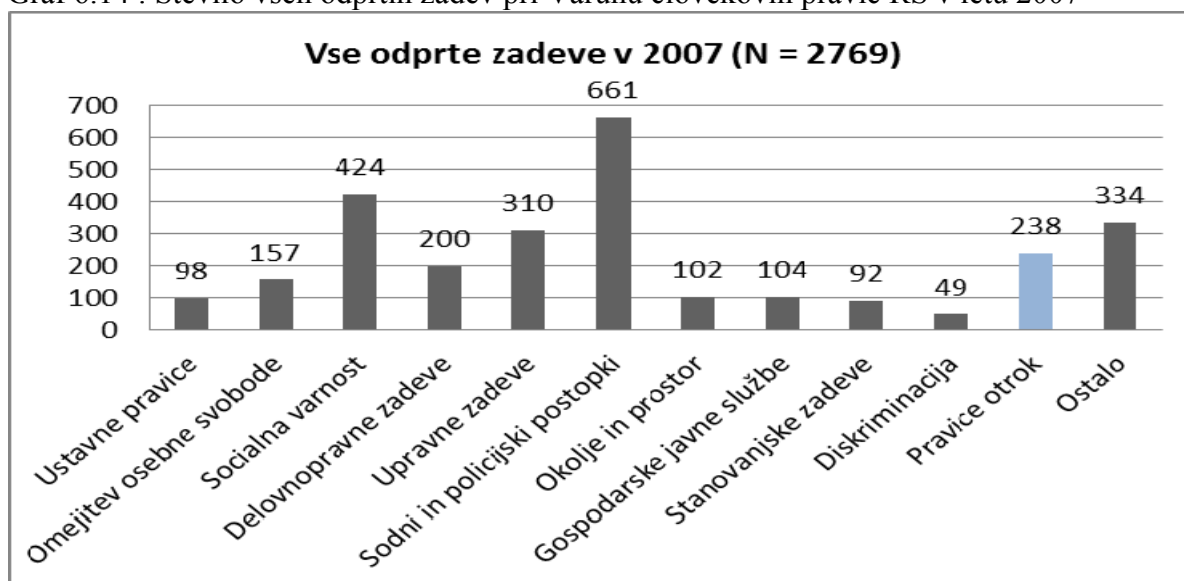
Odpрте zadeve: od 1. januarja do 31. decembra 2007 je bilo skupaj odprtih 2769 zadev, kar pomeni 11,11-odstotno povečanje glede na leto 2006. Največ novih pobud je prišlo neposredno od pobudnikov. V pisni obliki kar 2439, to je 88 %, v poslovanju zunaj sedeža 59, po telefonu 15, prek uradnih zaznamkov 20 in kot odstopljene zadeve drugih državnih organov 17. Na lastno pobudo je varuh odpri 79 zadev, to je 2,8 %. Varuh je prejel tudi 16 anonimnih pobud.

Tabela 6.16: Število odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2007

Odpрте zadeve v 2007		
Področje dela	Število	Delež od skupnih
Pravice otrok	238	8,60 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2007).

Graf 6.14 : Število vseh odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2007

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2007).

V letu 2007 je bilo največ zadev odprtih s področij sodnih in policijskih postopkov, socialne varnosti in »ostalega«.

Zadeve v obravnavi: med zadeve v obravnavi so vključene zadeve, odprte na podlagi pobud v letu 2007, zadeve, prenesene iz leta 2006, in zadeve, ki so bile v letu 2007 ponovno odprte. Skupaj je varuh v letu 2007 obravnaval 3085 zadev; od tega jih je bilo v letu 2007 odprtih

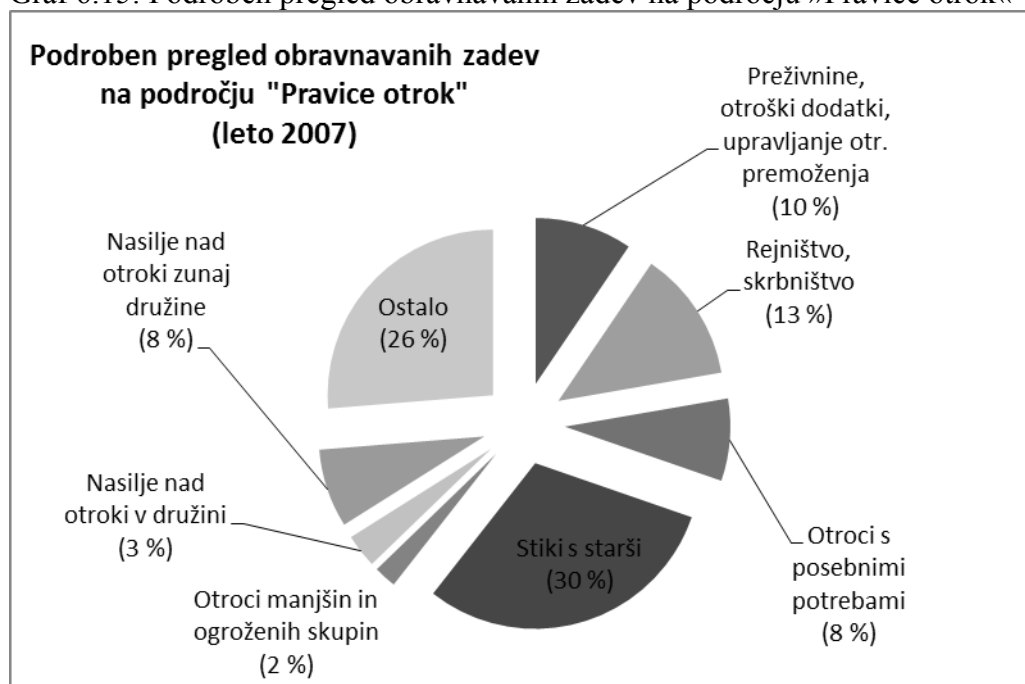
2769 (89,7 %), 233 zadev se je preneslo iz leta 2006 in 83 zadev je bilo takšnih, ki so jih v letu 2007 ponovno odprli.

Tabela 6.17: Število zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2007

Področje dela	Število zadev v obravnavi			
	Odprte zadeve v 2007	Prenos zadev iz 2006	Ponovno odprte zadeve v 2007	Skupaj zadeve v obravnavi
Pravice otrok	238	31	5	274

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2007).

Graf 6.15: Podroben pregled obravnavanih zadev na področju »Pravice otrok« v letu 2007

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2007).

Graf 6.16: Število vseh zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2007

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2007).

Največ zadev je bilo v letu 2007 obravnavanih iz sodnih postopkov, socialne varnosti in »ostalih« zadev.

Zaključene zadeve: v letu 2007 je bilo zaključenih 2652 zadev. Zaključenih je bilo 4,3 % manj zadev, kot jih je bilo odprtih. V Letnem poročilu Varuha človekovih pravic 2007 to razliko pripisujejo dejstvu, da je bil v zadnjih treh mesecih leta 2007 povečan pripad zadev. Skupaj je bilo v letu 2007 od vseh obravnavanih zadev zaključenih 85,9 %

Tabela 6.18: Zaključene zadeve pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2007

Zaključene zadeve v letu 2007		
Področje dela	Število	Delež od skupno obravnavanih (N = 274)
Pravice otrok	241	87,90 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2007).

Statistika v letu 2008

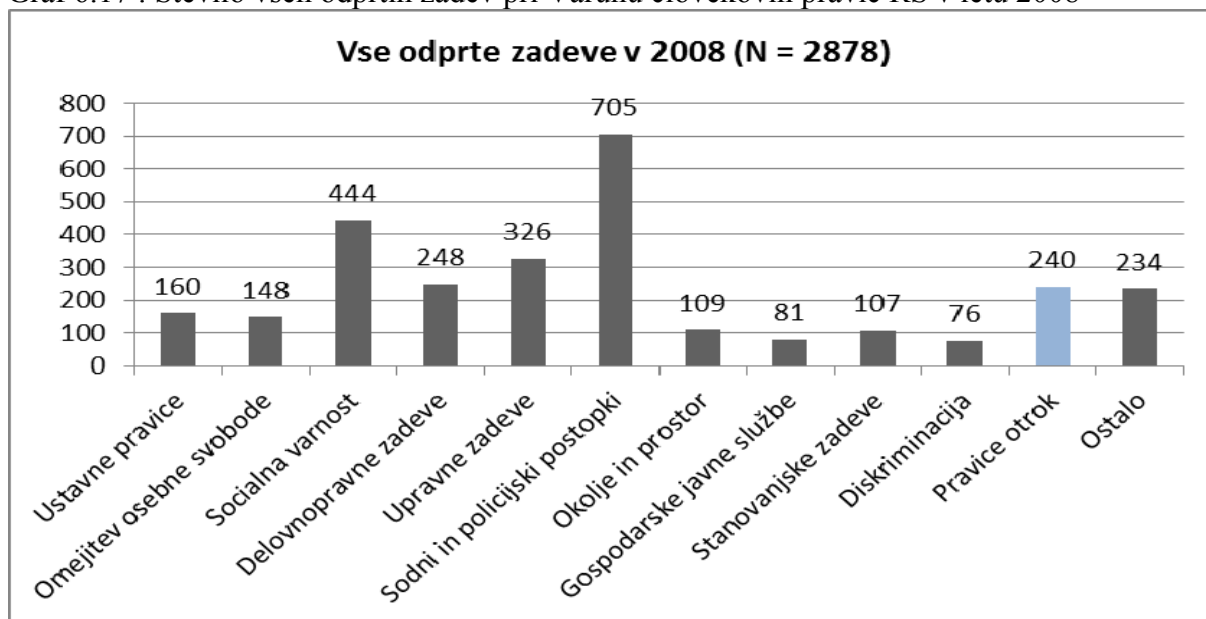
Odprte zadeve: od 1. januarja do 31. decembra 2008 je bilo odprtih 2878 zadev, kar pomeni 3,9-odstotno povečanje glede na leto 2007. Največ novih pobud je prišlo neposredno od pobudnikov. V pisni obliki kar 2641, to je 91,7 %, v poslovanju zunaj sedeža 60, po telefonu 24, prek uradnih zaznamkov 34 in kot odstopljene zadeve drugih državnih organov 15. Na lastno pobudo je varuh odprl 76 zadev, to je 2,6 %. Prejel je tudi 20 anonimnih pobud.

Tabela 6.19: Število odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2008

Odprte zadeve v 2008		
Področje dela	Število	Delež od skupnih
Pravice otrok	240	8,34 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2008).

Graf 6.17 : Število vseh odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2008

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2008).

Tudi v letu 2008 je bilo največ zadev odprtih s področja sodnih in policijskih postopkov, socialne varnosti in upravnih zadev.

Število odprtih zadev se je v primerjavi z letom 2007 najbolj povečalo na področju ustavnih pravic, diskriminacije in delovnopravnih zadev.

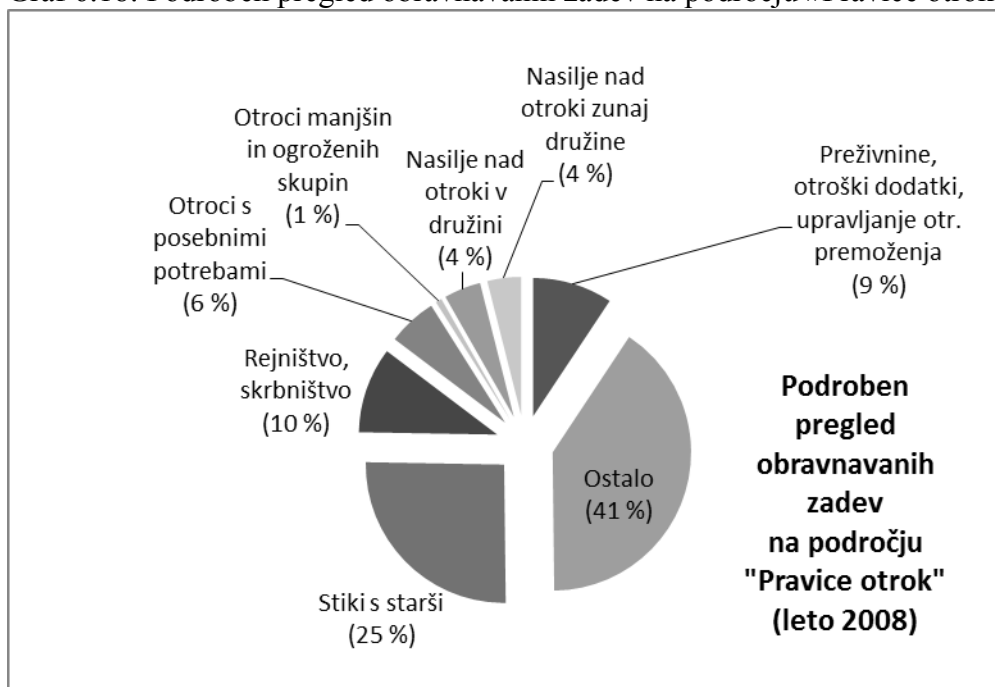
Zadeve v obravnavi: v letu 2008 je bilo skupaj obravnavanih 3886 zadev, od tega jih je bilo v letu 2008 odprtih 2878 (85 %), 433 zadev se je preneslo iz leta 2007 in 75 v letu 2008 ponovno odprtih zadev.

Tabela 6.20: Število zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2008

Področje dela	Število zadev v obravnavi			
	Odprte zadeve v 2008	Prenos zadev iz 2007	Ponovno odprte zadeve v 2008	Skupaj zadeve v obravnavi
Pravice otrok	240	33	6	279

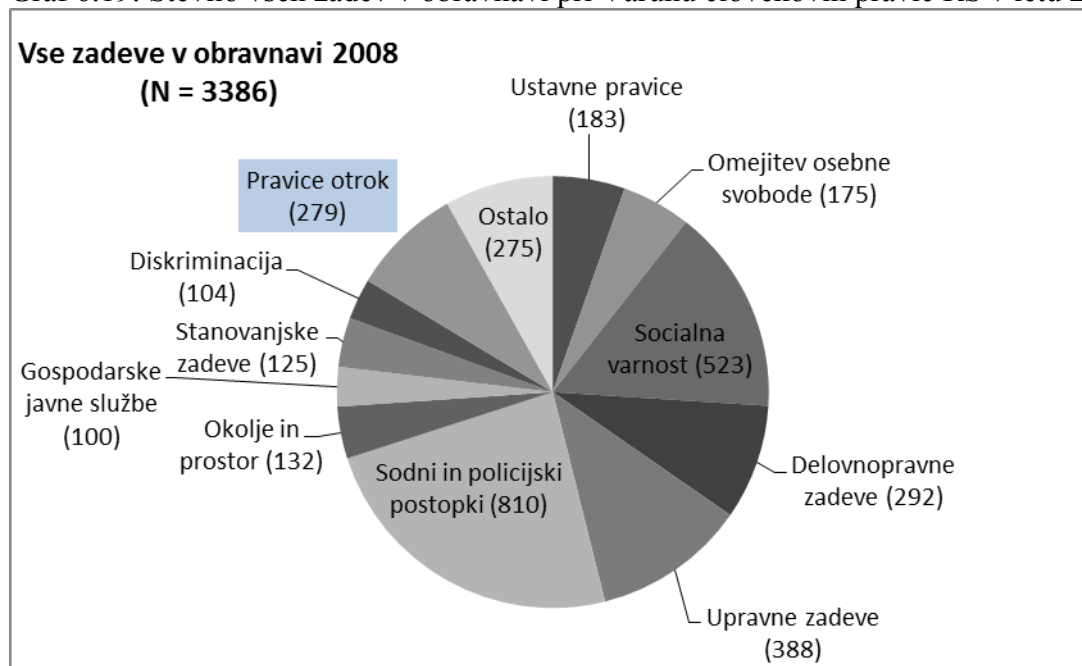
Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2008).

Graf 6.18: Podroben pregled obravnavanih zadev na področju »Pravice otrok« v letu 2008

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2008).

Graf 6.19: Število vseh zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2008

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2008).

Največ zadev je bilo v letu 2008 obravnavanih iz sodnih in policijskih postopkov, socialne varnosti in upravnih zadev.

Število zadev v obravnavi se je glede na leto 2007 najbolj povečalo na področju diskriminacije, ustavnih pravice in delovnopravnih zadev.

Zaključene zadeve: v letu 2008 je bilo zaključenih 2938 zadev, kar je 10,8-odstotno povečanje števila zaključenih zadev glede na leto 2007. Po primerjavi števila teh zadev pa ugotovimo, da sta bila v letu 2008 zaključena 2 % več zadev, kot jih je bilo odprtih, in 86,7 % vseh obravnavanih zadev.

Tabela 6.21: Zaključene zadeve pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2008

Zaključene zadeve v letu 2008		
Področje dela	Število	Delež od skupno obravnavanih (N = 279)
Pravice otrok	234	83,87 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2008).

Statistika v letu 2009

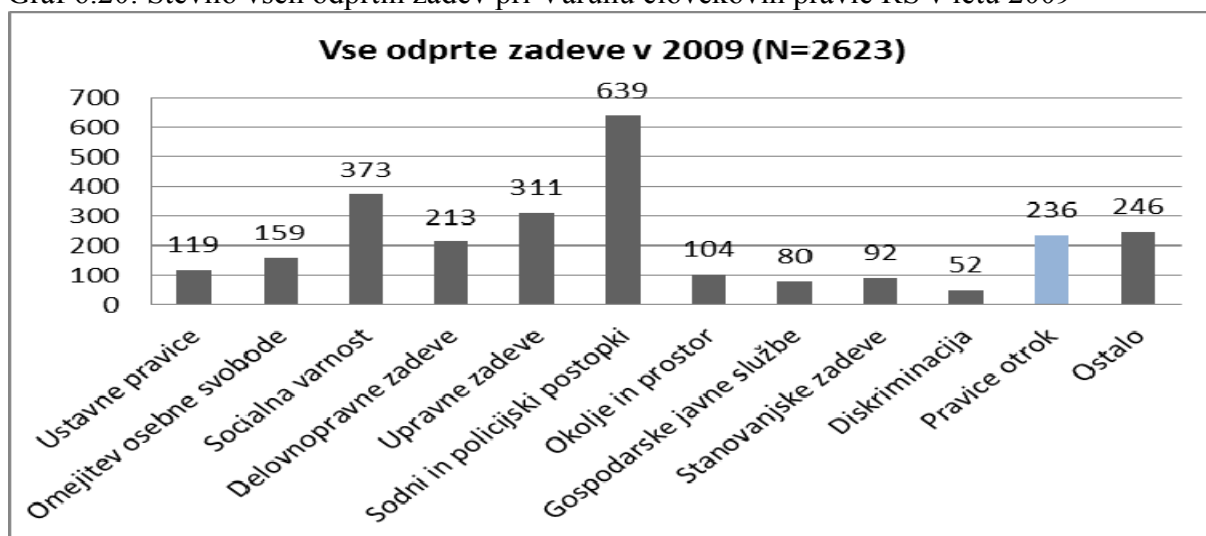
Odprte zadeve: od 1. januarja do 31. decembra 2009 je bilo odprtih 2623 zadev, kar pomeni 8,9-odstotno zmanjšanje glede na leto 2008. Največ novih pobud je prišlo neposredno od pobudnikov. V pisni obliki kar 2342, to je 89,3 %, v poslovanju zunaj sedeža 74, po telefonu 17, prek uradnih zaznamkov 18 in kot odstopljene zadeve drugih državnih organov 2. Na lastno pobudo je varuh odprl 133 zadev, to je 5 %. Prejel je tudi 33 anonimnih pobud.

Tabela 6.22: Število odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2009

Odprte zadeve v 2009		
Področje dela	Število	Delež od skupnih
Pravice otrok	236	9,0%

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2009).

Graf 6.20: Število vseh odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2009

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2009).

V letu 2009 se je število odprtih zadev glede na leto 2008 povečalo na področju omejitve osebne svobode in »ostalega«. Največje zmanjšanje odprtih zadev pa je bilo na področju diskriminacije in ustavnih pravic.

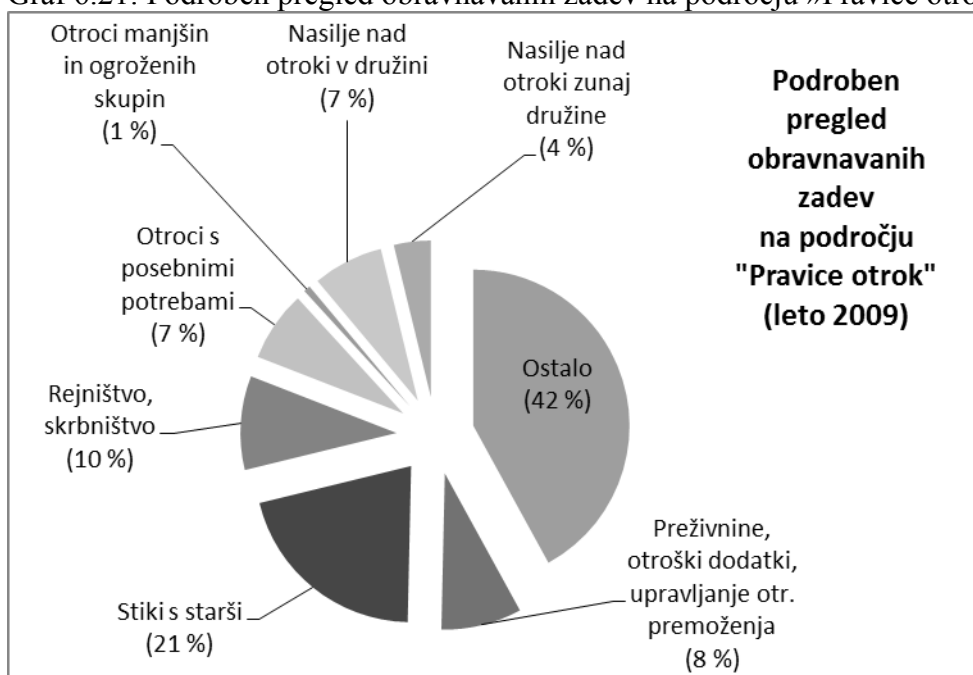
Zadeve v obravnavi: varuh je v letu 2009 obravnaval 3151 zadev; od tega jih je bilo v letu 2009 odprtih 2623 (83,2 %), 448 zadev se je preneslo iz leta 2008 in v letu 2009 je bilo ponovno odprtih 80 zadev.

Tabela 6.23: Število zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2009

Področje dela	Število zadev v obravnavi			
	Odrpne zadeve v 2009	Prenos zadev iz 2008	Ponovno odprte zadeve v 2009	Skupaj zadeve v obravnavi
Pravice otrok	236	45	7	288

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2009).

Graf 6.21: Podroben pregled obravnavanih zadev na področju »Pravice otrok« v letu 2009

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2009).

Graf 6.22: Število vseh zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2009

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2009).

Največ zadev je bilo tudi v letu 2009 obravnavanih iz sodnih in policijskih postopkov. Sledijo zadeve s področja socialne varnosti in upravnih zadev. Število zadev v obravnavi se je glede na leto 2008 povečalo na področju omejitve svobode in pravic otrok – za 3,2 %. Na področju otrokovih pravic je institucija varuha sodelovala v številnih promocijskih dejavnostih na terenu, ves čas pa je potekalo promoviranje zagovorništva otrok.

Zaključene zadeve: v letu 2009 je bilo zaključenih 2775 zadev, kar je 5,5-odstotno zmanjšanje števila zaključenih zadev glede na leto 2008. Po primerjavi števila teh zadev s številom odprtih zadev v letu 2009 pa je bilo v letu 2009 zaključenih 5,5 % več zadev, kot jih je bilo odprtih, in 88,06 % vseh obravnavanih zadev.

Tabela 6.24: Zaključene zadeve pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2009

Zaključene zadeve v letu 2009		
Področje dela	Število	Delež od skupno obravnavanih (N = 288)
Pravice otrok	249	86,45 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2009).

Statistika v letu 2010

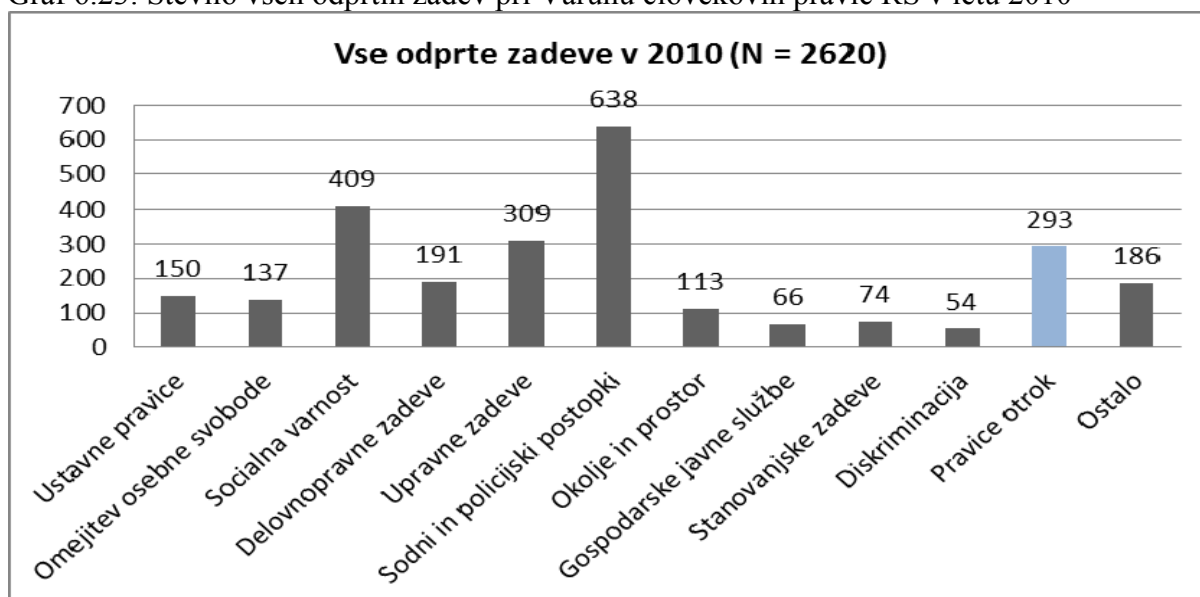
Odpрте zadeve: v letu 2010 je Varuh človekovih pravic RS obravnaval skoraj enako število pobud kot leta 2009. Od 1. januarja do 31. decembra je bilo odprtih 2620 zadev (leto prej pa 2623). Največ novih pobud je prišlo neposredno od pobudnikov. V pisni obliki kar 2348 (89,6 %), v poslovanju zunaj sedeža 35, po telefonu 8, prek uradnih zaznamkov 16 in kot odstopljene zadeve drugih državnih organov 11. Na lastno pobudo je varuh odprl 160 pobud (v preteklem letu 76), to je kar 7%. Varuh je prejel tudi 42 anonimnih pobud.

Tabela 6.25: Število odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2010

Odpрте zadeve v 2010		
Področje dela	Število	Delež od skupnih
Pravice otrok	293	11,20 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2010).

Graf 6.23: Število vseh odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2010

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2010).

V letu 2010 je bilo glede na podatke ravno tako največ zadev odprtih s področja sodnih in policijskih postopkov, socialne varnosti in upravnih zadev. Glede na leto 2009 se je število odprtih zadev povečalo na področju ustavnih pravice in pravic otrok – za 19,5 %.

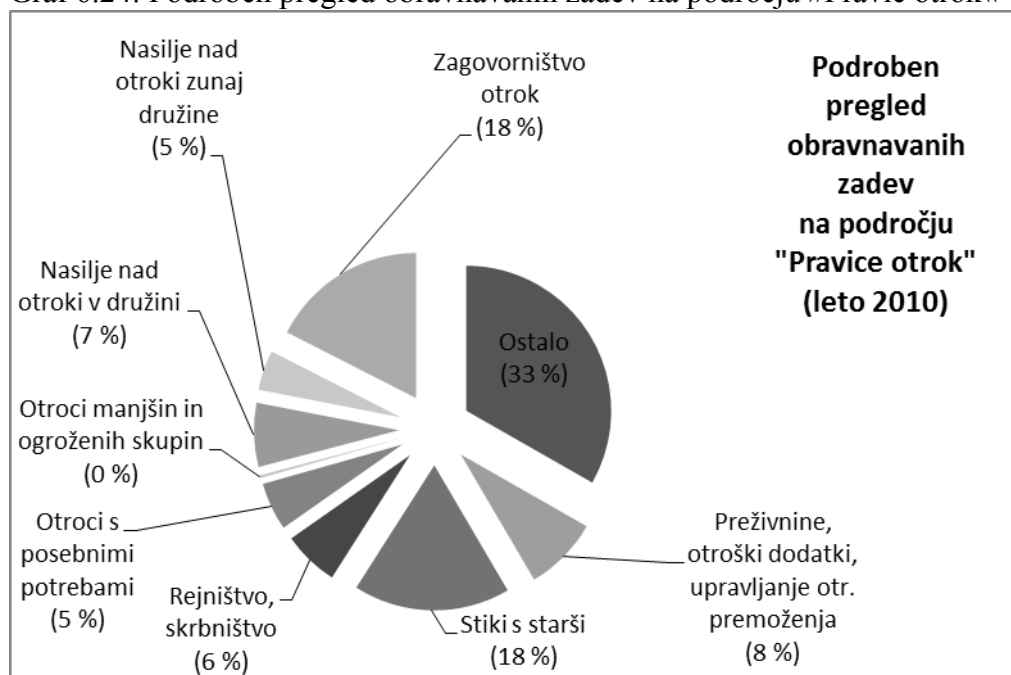
Zadeve v obravnavi: v letu 2010 je bilo obravnavanih 3082 zadev. Od tega je bilo 2620 zadev odprtih v letu 2010, 376 zadev je bilo prenesenih v obravnavanje iz leta 2009 in 86 jih je bilo v letu 2010 ponovno odprtih.

Tabela 6.26: Število zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2010

Področje dela	Število zadev v obravnavi			
	Odprte zadeve v 2010	Prenos zadev iz 2009	Ponovno odprte zadeve v 2010	Skupaj zadeve v obravnavi
Pravice otrok	293	39	5	337

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2010).

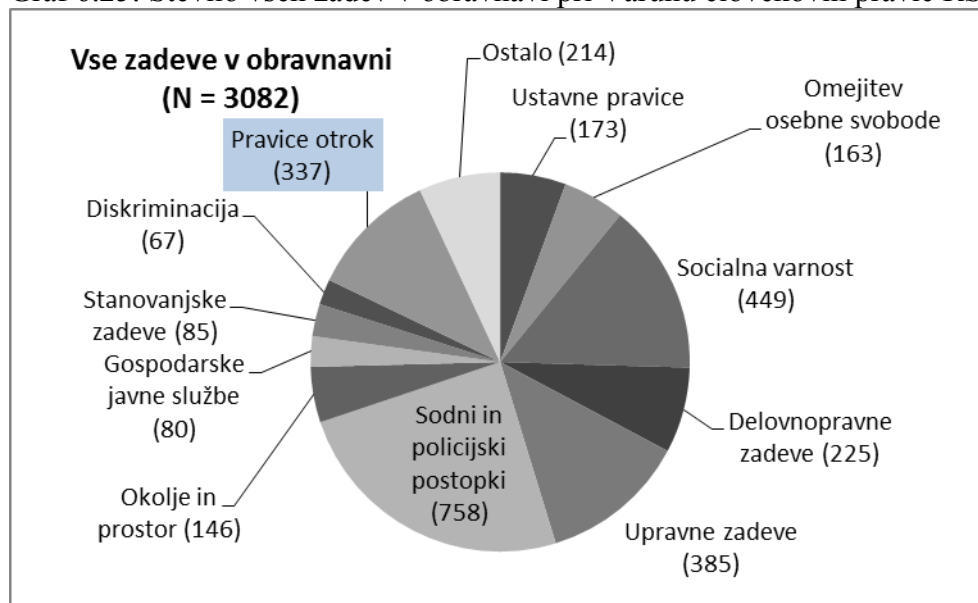
Graf 6.24: Podroben pregled obravnavanih zadev na področju »Pravic otrok« v letu 2010

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2010).

Potrebno je poudariti, da je med obravnavane zadeve v letu 2010 prvič vključeno področje zagovorništvo otrok.

Graf 6.25: Število vseh zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2010

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2010).

Največ zadev je bilo tudi v letu 2010 obravnavanih s področja sodnih in policijskih postopkov, socialne varnosti in upravnih zadev. Število zadev v obravnavi se je glede na leto 2009 povečalo na področju ustavnih pravic in pravic otrok – za 14,6 %.

Zaključene zadeve: v letu 2010 je bilo zaključenih 2590 zadev, kar pomeni 6,7-odstotno zmanjšanje glede na leto 2009. Po primerjavi števila zaključenih zadev s številom odprtih zadev v letu 2010 (2620) pa je bilo v letu 2010 zaključenih za 1,2 % manj zadev, kot jih je bilo odprtih, in 84,03 % vseh obravnavanih zadev.

Tabela 6.27: Zaključene zadeve pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2010

Zaključene zadeve v letu 2010		
Področje dela	Število	Delež od skupno obravnavanih (N = 337)
Pravice otrok	295	87,50 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2010).

Statistika v letu 2011

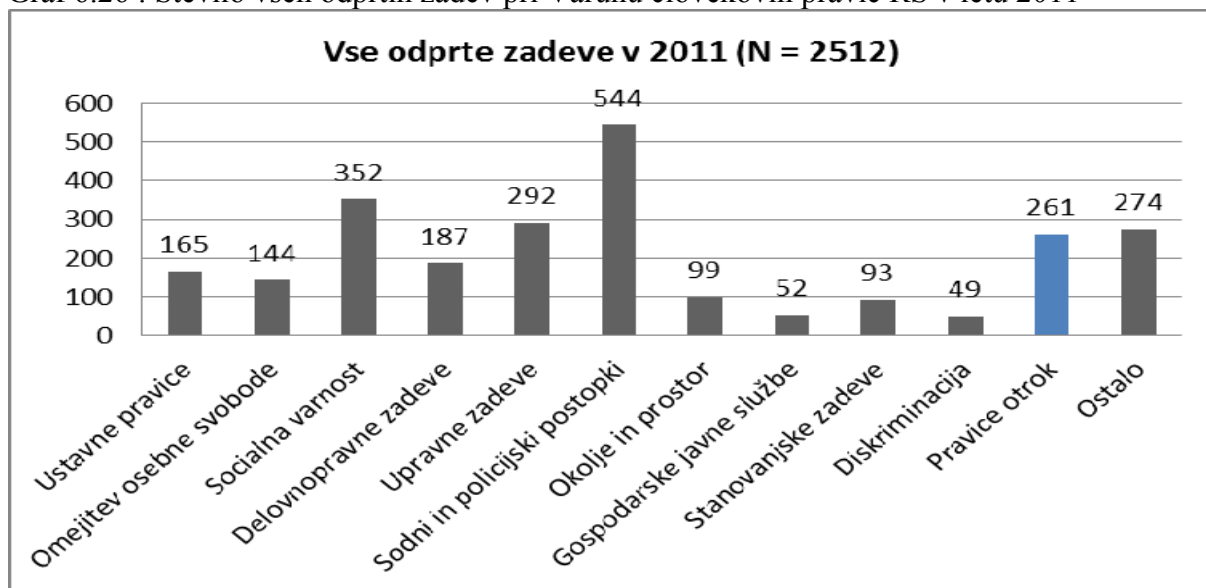
Odprte zadeve: leta 2011 je varuh prejel 108 pobud manj kot preteklo leto. Od 1. januarja do 31. decembra je bilo odprtih 2512 zadev. Največ novih pobud je prišlo neposredno od pobudnikov. V pisni obliki 2269 oz. 90,3 %, pri poslovanju zunaj sedeža 72, po telefonu 4, prek uradnih zaznamkov 19 in kot odstopljene zadeve drugih državnih organov 6. Na lastno pobudo je varuh odprl 138 zadev, kar je kar 5,4 % vseh pobud. Varuh je prejel tudi 41 anonimnih pobud.

Tabela 6.28: Število odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2011

Odprte zadeve v 2011		
Področje dela	Število	Delež od skupnih
Pravice otrok	261	10,3 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2011).

Graf 6.26 : Število vseh odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2011

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2011).

V letu 2011 je bilo še vedno največ zadev odprtih s področja sodnih in policijskih postopkov, socialne varnosti in upravnih zadev. Kljub temu so se odprte zadeve na področju sodnih in policijskih postopkov ter socialne varnosti v primerjavi z letom 2010 zmanjšale.

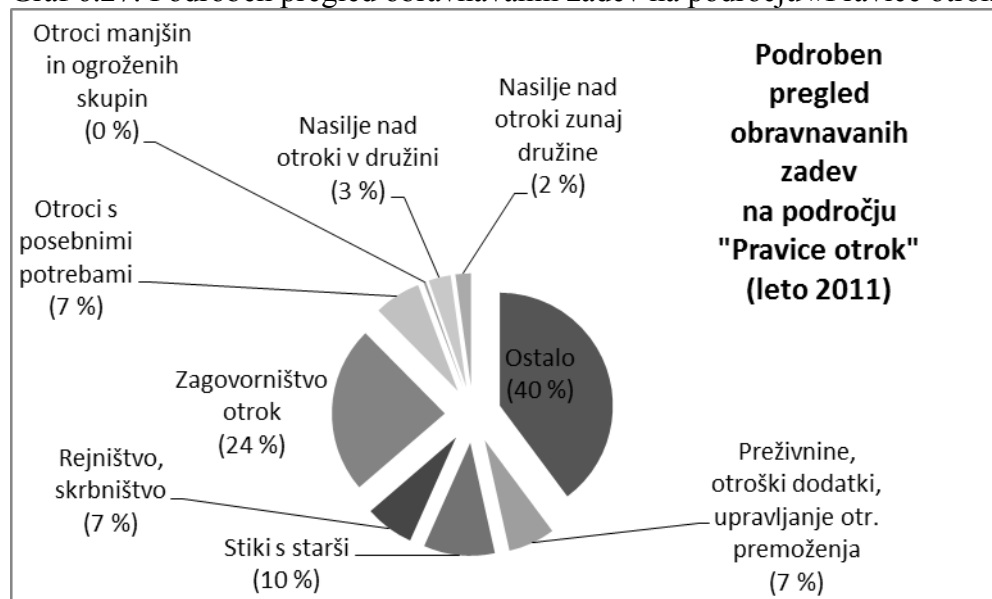
Zadeve o obravnavi: varuh je v letu 2011 obravnaval 3077 zadev. Od tega jih je bilo 2512 odprtih v letu 2011, 492 jih je bilo prenesenih iz leta 2010 in 73 takšnih, ki so bila v letu 2011 ponovno odprte.

Tabela 6.29: Število zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2011

Področje dela	Število zadev v obravnavi			
	Odprte zadeve v 2011	Prenos zadev iz 2010	Ponovno odprte zadeve v 2011	Skupaj zadeve v obravnavi
Pravice otrok	261	42	11	314

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2011).

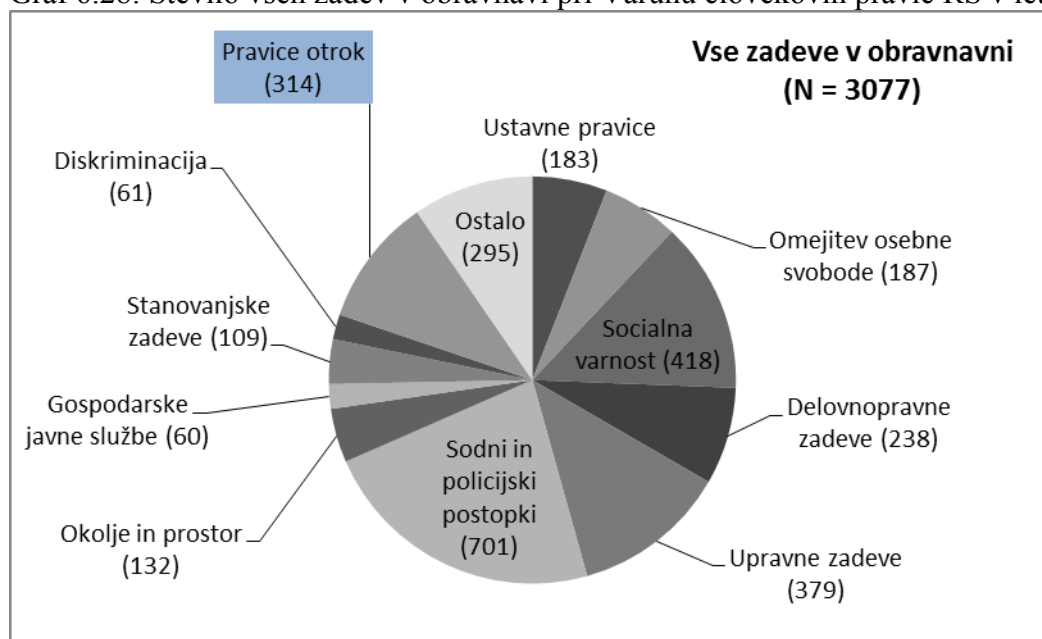
Graf 6.27: Podroben pregled obravnavanih zadev na področju »Pravice otrok« v letu 2011

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2011).

V primerjavi z letom 2010 je delež obravnavanih zadev na področju zagovorništvo otrok narasel.

Graf 6.28: Število vseh zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2011

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2011).

Tudi v letu 2011 je bilo največ zadev obravnavanih s področja sodnih in policijskih postopkov, socialne varnosti in upravnih zadev. Največje povečanje je v primerjavi z letom 2010 zaznati na področju stanovanjskih zadev.

Zaključene zadeve: v letu 2011 je bilo zaključenih 2591 zadev – skoraj identično število kot leto poprej, 2590 zaključenih zadev. Po primerjavi odprtih in zaključenih zadev ugotovimo, da je bilo v letu 2011 zaključenih 3,2 % več zadev kot jih je bilo odprtih in 84,2 % vseh obravnavanih zadev.

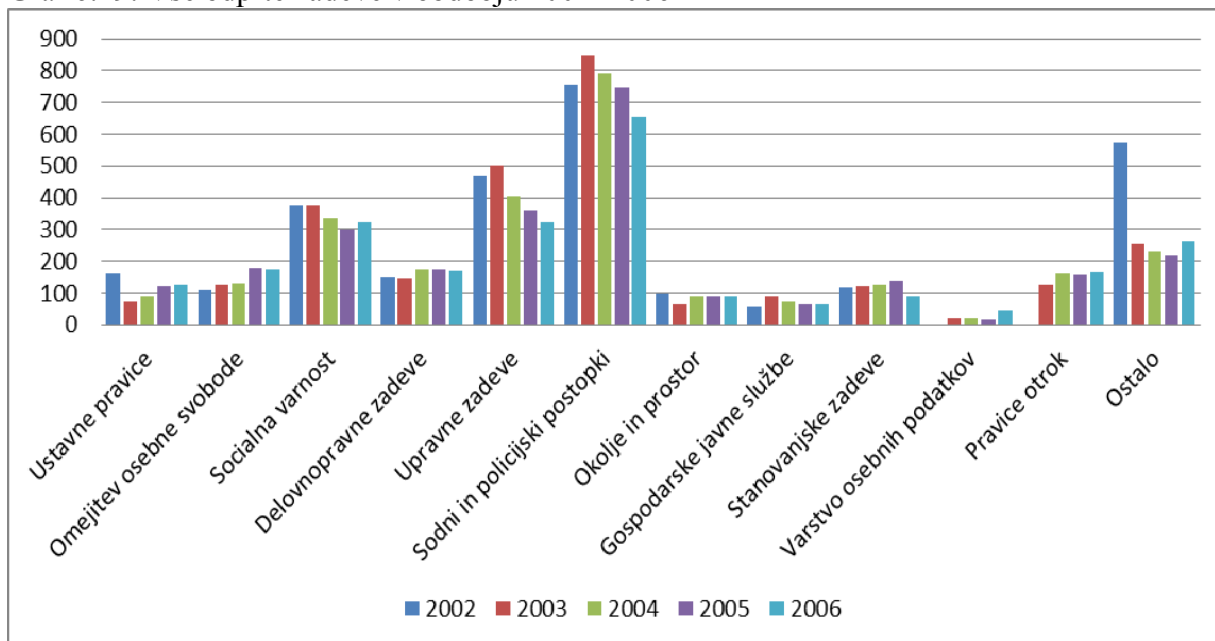
Tabela 6.30: Zaključene zadeve pri Varuhu človekovih pravic RS na področju »Pravice otrok« v letu 2011

Zaključene zadeve v letu 2011		
Področje dela	Število	Delež od skupno obravnavanih (N = 314)
Pravice otrok	278	88,53 %

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2011).

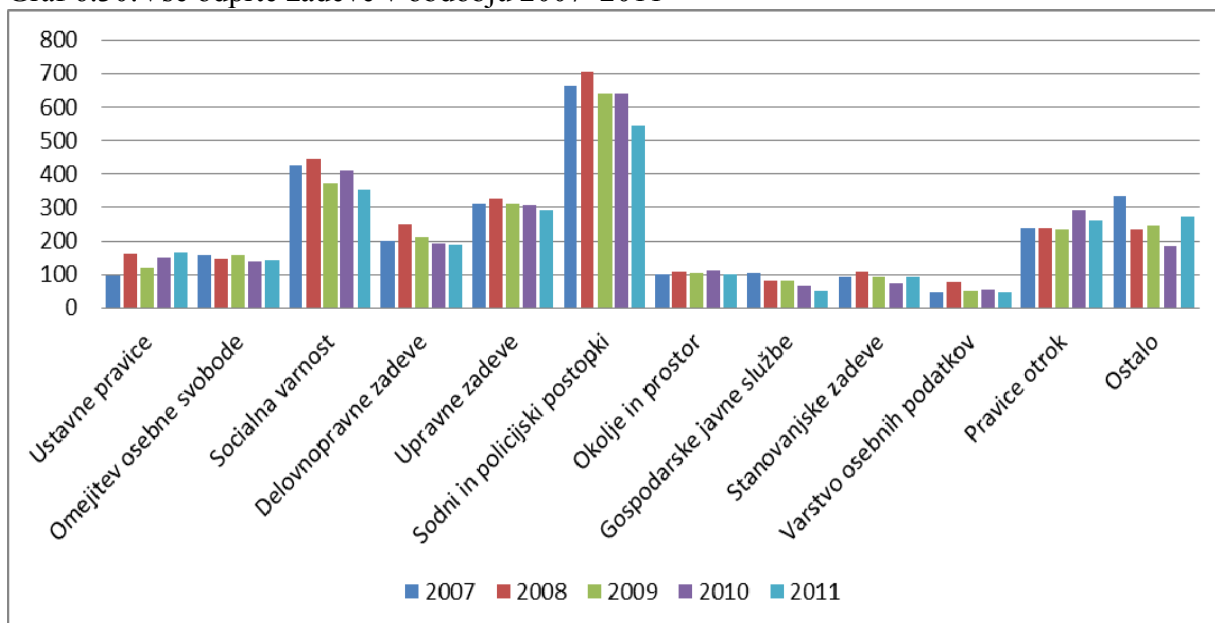
6.2 Primerjava obeh obdobj

Graf 6.29: Vse odprte zadeve v obdobju 2002–2006

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002–2006).

Graf 6.30: Vse odprte zadeve v obdobju 2007–2011

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2007–2011).

V obeh obravnavanih obdobjih je bilo največ zadev odprtih na področju sodnih in policijskih postopkov, sledi področje socialne varnosti.

Tabela 6.31: Odprte zadeve na področju otrokovih pravic v obdobju 2002–2011

Leto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Pravice otrok	ni podatka	127	162	159	168	238	240	236	293	261

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002–2011).

Graf 6.31: Odprte zadeve na področju otrokovih pravic o obdobju 2002–2011

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002–2011).

Če primerjamo samo področje pravic otrok, vidimo, da je bilo v drugem opazovanem obdobju odprtih več zadev. Omeniti je potrebno še to, da so bile pravice otrok do leta 2003 uvrščene v kategorijo ustavnih pravic, zato za leto 2002 ni podatka o številu odprtih zadev.

V prvem opazovanem obdobju število obravnavanih zadev ves čas počasi narašča. To lahko pripišemo dejstvu, da je bila leta 2002 ustanovljena posebna delovna skupina za to področje. Skupina se je ves čas, poleg obravnavanja in reševanja pobud, ukvarjala tudi s promocijo otrokovih pravic, tako lokalno kot mednarodno. Posvetila se je sodelovanju s šolami in drugimi nevladnimi organizacijami. Poleg tega pa je Varuh človekovih pravic RS postal član Evropske mreže otroških ombudsmanov. Za to obdobje bi lahko rekla, da se je začel razvoj oz. aktivna promocija na področju varstva otrokovih pravic.

V prehodu iz enega v drugo opazovano obdobje je opaziti precejšnje povečanje števila odprtih zadev. Razlog za takšen poskok in posledično tudi povečanje odprtih zadev sama vidim v dveh točkah. Veliko vlogo ima zagotovo nastop novega mandata in s tem prioriteta, ki si jih je varuhinja postavila. Varuhinja in njeni sodelavci so celoten mandat redno in aktivno sodelovali na različnih dogodkih v organizaciji raznovrstnih institucij, organizacij in

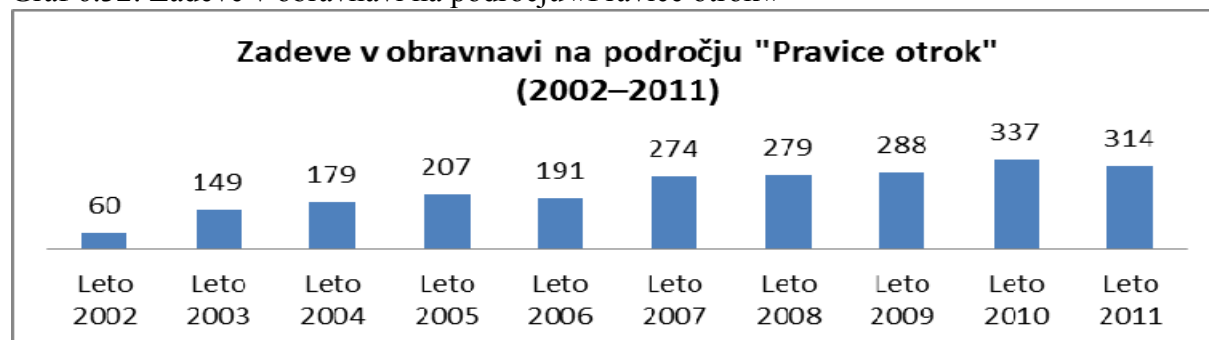
posameznikov. Druga stvar, mimo katere v drugem opazovanem obdobju ne moremo, pa je projekt Zagovornik–glas otroka, ki je začel delovati ravno v letu 2007. Cilj tega projekta je bil izdelati model programa zagovornika otrokovih pravic. Izhodišče projekta so bile potrebe, da se v ospredje postopkov postavi otrokov interes. Projekt poteka v sodelovanju z vladnimi ustanovami in nevladnimi organizacijami. Zagovornice in zagovorniki so opravili izobraževanje in izpit. Leta 2011 je bilo 56 delujočih zagovornikov.

Tabela 6.32: Zadeve v obravnavi na področju »Pravice otrok«

	Število zadev v obravnavi »PRAVICE OTROK«			
	Odprte zadeve	Prenos zadev iz preteklega leta	Ponovno odprte zadeve	Skupaj zadeve v obravnavi
2002	60	0	0	60
2003	127	22	0	149
2004	162	12	5	179
2005	159	46	2	207
2006	168	17	6	191
2007	238	31	5	274
2008	238	31	5	279
2009	236	45	7	288
2010	293	39	5	337
2011	261	42	11	314

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002–2011).

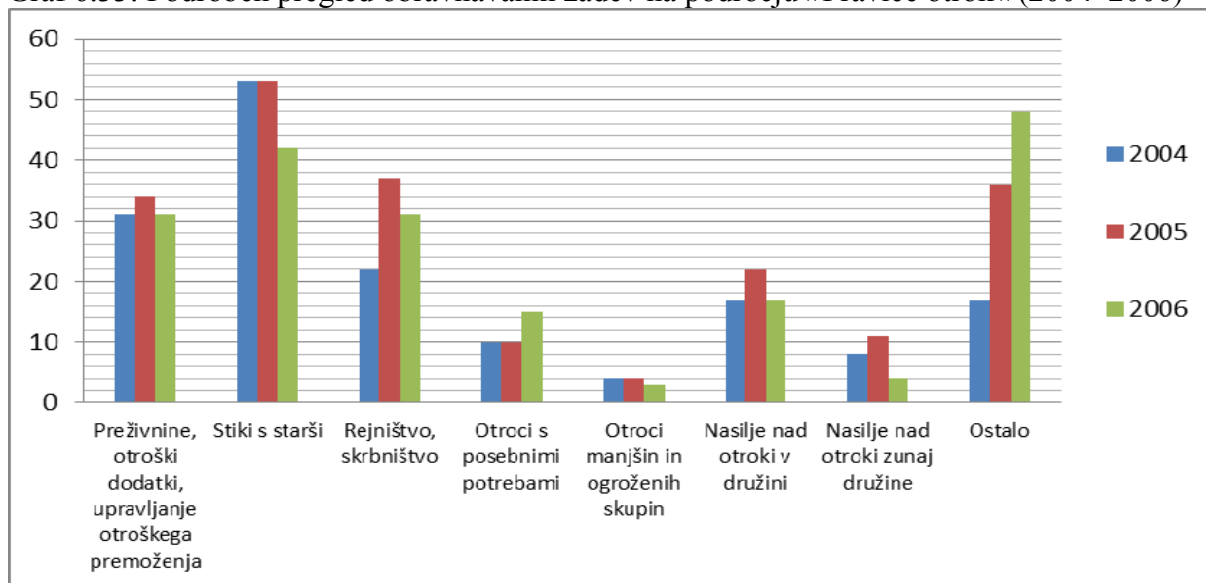
Graf 6.32: Zadeve v obravnavi na področju »Pravice otrok«

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002–2011).

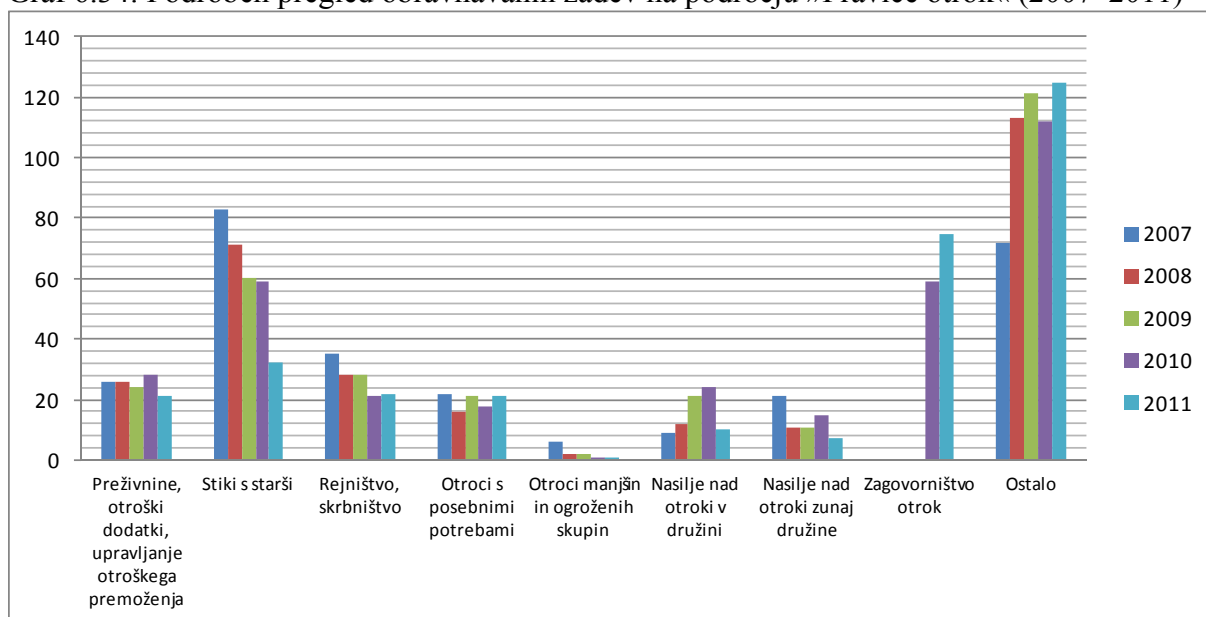
Podoben trend naraščanja je opaziti tudi pri zadevah v obravnavi. V drugem obravnavanem obdobju je veliko več zadev, ki se niso zaključile v tekočem letu, ampak jih je bilo potrebno prenesti v naslednje leto. To je posledica porasta vseh pobud na področju otrokovih pravic.

Graf 6.33: Podroben pregled obravnavanih zadev na področju »Pravice otrok« (2004–2006)

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2004–2006).

Graf 6.34: Podroben pregled obravnavanih zadev na področju »Pravice otrok« (2007–2011)

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2007–2011).

Pri podrobnem pregledu obravnavanih zadev na področju pravic otrok v analizo prvega opazovanega obdobja niso vključeni podatki za leti 2003 in 2002 saj še ni bilo določenih podpodročij oz. do leta 2003 otrokove pravice še niso bile klasificirane kot samostojno področje, ampak so bile obravnavane v sklopu ustavnih pravic.

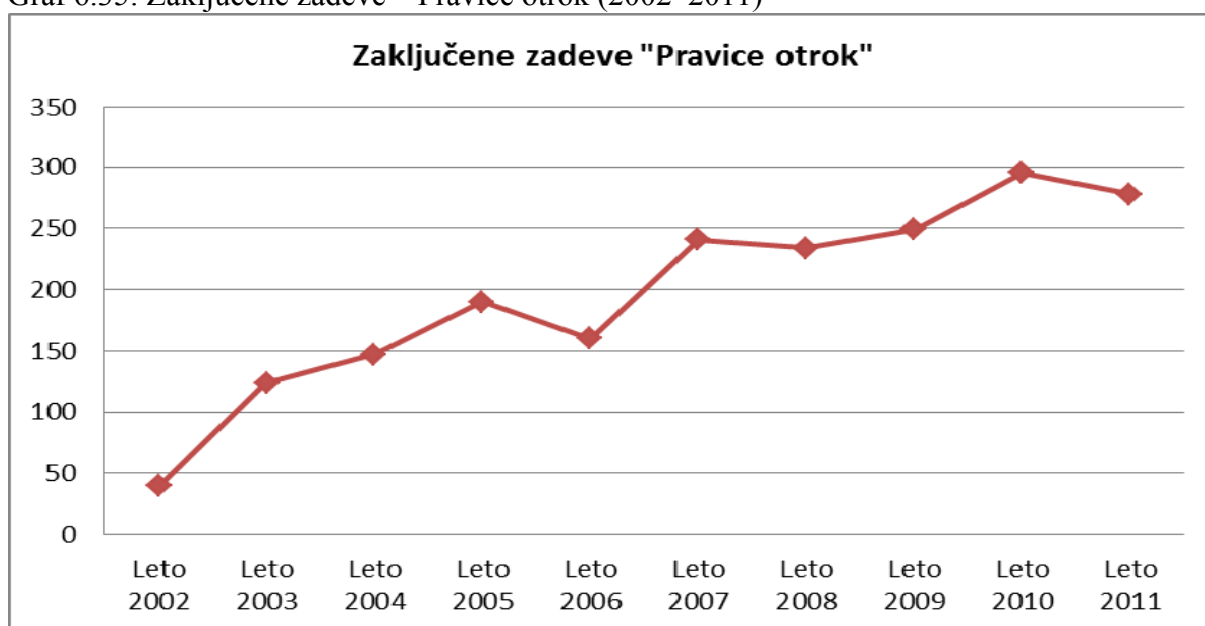
V drugem opazovanem obdobju se pojavi novo podpodročje, to je »Zagovornišтво otrok«. Na splošno pa je v drugem opazovanem obdobju povečano število obravnavanih zadev na področju stikov s starši in na področju otrok s posebnimi potrebami.

Tabela 6.33: Zaključene zadeve – Pravice otrok (2002–2011)

Zaključene zadeve po letih									
Leto 2002	Leto 2003	Leto 2004	Leto 2005	Leto 2006	Leto 2007	Leto 2008	Leto 2009	Leto 2010	Leto 2011
40	124	147	190	160	241	234	249	295	278

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002–2011).

Graf 6.35: Zaključene zadeve – Pravice otrok (2002–2011)

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002–2011).

Tudi v tem segmentu je bilo pričakovati tovrstno krivuljo, saj je število zaključenih zadev soodvisno od odprtih oz. obravnavanih zadev.

Tabela 6.34: Zaključene zadeve v odstotkih (število zaključenih/število obravnavanih)

Zaključene zadeve po letih v odstotkih (št. zaključenih/št. obravnavanih)									
Leto 2002	Leto 2003	Leto 2004	Leto 2005	Leto 2006	Leto 2007	Leto 2008	Leto 2009	Leto 2010	Leto 2011
66,66%	83,22%	82,12%	91,78%	83,76%	87,90%	83,87%	86,50%	87,50%	88,50%
povprečje: 81,51%					povprečje: 86,85 %				

Vir: Povzeto po Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (2002–2011).

V prvem opazovanem obdobju znaša povprečje zaključenih zadev na leto 81,51 %, v drugem opazovanem obdobju pa malenkost več, to je 86,85 %. V obeh obdobjih število zaključenih zadev iz leta v leto narašča. Bolj kot v drugem je to opazno v prvem opazovanem obdobju. Razlog za to zopet vidim v oblikovanju posebne delovne skupine na obravnavanem področju.

Precej visok je delež zaključenih zadev v prvem opazovanem obdobju v letu 2005. V tem letu je bilo tudi skupno število obravnavanih zadev največje (v tem obdobju).

7 UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK

V sklepnem delu diplomske naloge se mi zdi pomembno, da odgovorim tudi na vprašanje »*Ali se je na področju varstva otrokovih pravic kaj spremenilo?*«

Otrokove pravice in varstvo le-teh je zelo široko in zapleteno področje, tako da se bom pri spremembah in napredku v praksi osredotočila le na dve zadevi, ki pa sta po mojem mnenju za varstvo otrokovih pravic zelo pomembni. To sta Družinski zakonik (Dzak), ki je bil leta 2011 sicer potrjen v Državnem zboru RS, vendar potem kasneje, leta 2012, na referendumu zavrnjen, in projekt Zagovornik–glas otroka. Na ti dve temi sem v letnih poročilih našla tudi največ priporočil državnemu zboru.

Kot sem omenila že zgoraj, so volivci na referendumu Družinski zakonik zavrnili, zato državni zbor v letu dni od odločitve na referendumu ne sme sprejeti zakona, ki bi bil v nasprotju s to odločitvijo. Kljub temu Družinski zakonik v Sloveniji na več področjih dviga prah. Veliko različnih strok mu še danes posveča pozornost. Tudi varuh človekovih pravic ves čas aktivno spremlja dogajanje v povezavi s sprejemanjem novega Družinskega zakonika. Ocenjuje namreč, da bodo rešitve, ki jih predlaga sam, prispevale k izboljšani pravni ureditvi na področju družinskih razmerij, zlasti na področju položaja in pravic otrok. Na to je tudi opozarjal v vsakem svojem letnem poročilu. Na spletni strani varuha najdemo tudi seznam točk, kjer varuh zaznava napredek in možnost, da se preneha z določenimi posegi v pravice otrok.

Besedilo DZak izrecno prepoveduje telesno kaznovanje otroka ter izpostavljanje drugim oblikam ponižujočega ravnanja. Tovrstna prepoved je novost v našem pravnem redu in je rezultat dolgoletnih prizadevanj – na nacionalni in nadnacionalni ravni. Predlog Dzak tudi izrecno opredeljuje, da nadzor nad stiki med starši in otrokom izvajajo centri za socialno delo. Sedaj veljavni ZZZDR, ki je bil sprejet leta 1976, takšne izrecne opredelitve ne pozna in je v praksi prihajalo do težav, saj centri za socialno delo v nekaterih primerih nadzora niso želeli izvajati in zato stikov sploh ni bilo. Ena od pomembnih pridobitev po mnenju varuha je opredelitev omejitve starševske skrbi. Varuh se je v praksi pogosto srečal z dejanskim omejevanjem starševske skrbi, in sicer pri starših, ki so jim bili otroci odvzeti (omejevanje medsebojnega stika), in po razpadu življenjske skupnosti staršev, ko je bilo enemu od staršev onemogočeno seznanjanje z zdravstvenim stanjem otroka, sodelovanje pri šolanju, soodločanje o prebivališču otroka in drugo. V takšnih primerih so posamezni državni organi enemu od staršev pravice odrekli in se pri tem sklicevali na korist otroka ter ob tem niso

izdajali nobenih pravnih aktov. Z novim Družinskim zakonikom bo zagotovljeno, da bo lahko sodišče staršem omejevalo zgolj posamezna upravičenja starševske skrbi. Vse to v preglednem postopku, kjer bodo vse strani imele možnost predstavitve dokazov. Varuh v tem vidi pomemben korak k zagotavljanju višje ravni spoštovanja predvsem otrokovih pravic. Naslednja novost je ta, da bi se večino odločanj o družinskih razmerjih z Družinskim zakonikom iz centrov za socialno delo preneslo na sodišča. Center za socialno delo bi lahko odločal le o najnujnejših primerih, ko bi bila podana huda ogroženost otroka. Odločitev centra bi veljala največ 6 dni, potem bi jo morale potrditi sodišče (Varuh človekovih pravic RS).

To je le nekaj točk, v katerih Varuh vidi napredek pri varovanju otrokovih pravic.

Predlog novega Družinskega zakonika ima v svojem besedilu še eno novost, ki je sedanja zakonodaja ne pozna. To je zagovorništvo otrok. Pri varuhu namreč že več let poteka projekt Zagovornik–glas otroka. Ugotovitve in evalvacije tega projekta bodo osnova za pripravo posebnega zakona, ki ga v 186. členu napoveduje predlog novega Zakonika.

Bistvo projekta Zagovornik–glas otroka je v tem, da obstaja zagovornik otrokovih pravic, ki skrbi, da je otrokovo mnenje v posameznih postopkih dejansko slišano. Že od septembra 2005 deluje delovna skupina (najprej treh, potem več) strokovnjakov; to so predstavniki Varuha človekovih pravic RS, vladnih, nevladnih organizacij in otrok. Leta 2006 je potekal strokovni posvet, na katerem je na podlagi analize stanja in ugotovitev skupina sprejela odločitev, da najprej s pilotskim projektom pridobi odgovore na še odprta vprašanja in tako postavi temelje za umestitev v zakonodajo. Že v letih 2007 in 2008 je ta projekt potekal na štirih območjih.

Zametki projekta torej segajo v čas mandata Matjaža Hanžka. Izvedba oz. realizacija pa se je zgodila v mandatu varuhinje dr. Zdenke Čebašek Travnik. Na tem mestu je vsekakor prišlo do izboljšanja v praksi oz. so se stvari vidno premaknile naprej. Konec leta 2012 je potekala tudi okrogla miza na temo projekta Zagovornik–glas otroka. Varuh je želel s to javno razpravo posebno poročilo o projektu in tudi sam projekt predstaviti širši javnosti ter spodbuditi strokovne in politične razprave o njegovi nadaljnji usodi. Posebno poročilo, ki ga je varuh izdal, pa je bilo namenjeno Državnemu zboru RS, da se bodo poslanci in poslanke seznanili z delom na tem področju in sprejeli odločitev o načinu in obliki nadaljnjega delovanja projekta. Morda se bo projekt v tej pilotni obliki »zaključil« v naslednjem mandatu in se potem nadaljeval v drugi, primernejši in trajnejši obliki.

Namen diplomske naloge je bil proučiti in predvsem ugotoviti uresničevanje ter razvoj na področju varstva otrokovih pravic v RS in hkrati primerjati uspešnost varstva otrokovih pravic v okviru institucije Varuha človekovih pravic v RS. Na podlagi obravnavanih podatkov potrjujem svojo hipotezo, da se *zagotavljanje in uresničevanje pravic otrok v Sloveniji izboljšuje in da je bila institucija Varuha človekovih pravic RS v tretjem mandatnem obdobju (2007–2011) uspešnejša pri zagotavljanju in uresničevanju otrokovih pravic kot v predhodnem obdobju.*

Na podlagi statističnih podatkov iz letnih poročil je razvidno, da je bilo v obdobju 2001–2011 odprtih več zadev s področja varovanja otrokovih pravic kot v predhodnem obdobju, in tudi če pogledamo zaključene zadeve, ugotovimo, da je bilo v drugem obdobju zaključenih več odstotkov obravnavanih zadev kot v predhodnem obdobju.

Kakršne koli spremembe v korist varovanja otrokovih pravic so vedno dobrodošle, ne glede na to, kdo si pripiše zasluge zanje. Ob primerjavi obeh mandatov varuhov bi na koncu lahko dodala le še to, da je Matjaž Hanžek v veliki meri tlakoval pot varstva otrokovih pravic, po kateri je z zelo zanesljivim korakom stopala dr. Zdenka Čebašek Travnik, tako da zasluge na področju sprememb lahko pripišemo obema.

8 LITERATURA

1. *Amnesty International Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.amnesty.si/> (17. maj 2013).
2. Babadij, Ramdane. 2005. *100 in 1 pojem za učenje človekovih pravic*. Maribor: EIP Slovenija - šola za mir. Center za državljansko vzgojo.
3. Bizjak, Katja. 2004. *Vključimo otroke*. Priročnik za spodbujanje soudeležbe otrok in preprečevanje socialne izključenosti. Ljubljana: Unicef Slovenije.
4. Blažič, Mitja. 2007. Intervju z Matjažem Hanzkom. *Narobe*, 5. julij. Dostopno prek: <http://www.narobe.si/stevilka-1/intervju-z-matjazem-hanzkom.html> (19. maj 2013).
5. CERAR, Miro, ur., Jon Jamnikar, ur. in Maja Smrkolj, ur. 2002. *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni inštitut.
6. Dasberg, Lea. 1989. What is a child and where are its rights. V *Ombudswork for children*, ur. Eugeen Verhellen in Frans Spiesschaert, 35–46. Leuven: Acco Publishers.
7. *Deklaracija OZN o otrokovih pravicah*. 1959. Dostopno prek: <http://www.un.org/cyberschoolbus/humanrights/resources/child.asp> (19. maj 2013).
8. Dolenc, Jasna. 1995. *Zagovorništvo otrok v osnovni šoli*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
9. *Družinski zakonik*. Dostopno prek: <http://druzinskizakonik.net/druzinski-zakonik-besedilo> (22. maj 2013).
10. *Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic*. 1996. Dostopno prek: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/160.htm> (16. maj 2013).
11. Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo. 1995. *Človekove pravice. Zbirka mednarodnih dokumentov. Del 1, Univerzalni dokumenti*. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
12. Jenkole, Martina. 1999. *Transformacija otrokovih pravic, priznanih s Konvencijo ZN o otrokovih pravicah, v vsakdanje življenje*. Magistrska naloga. Kranj: Fakulteta za organizacijske vede.
13. Kalčina, Liana, ur. 1999. *Otrokove pravice v Evropi*. Ljubljana: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani in Zveza prijateljev mladine Slovenije.
14. Klopčič, Vera. 1992. Mednarodnopravno varstvo otrokovih pravic. V *Pravni vidiki otrokovih pravic*, ur. Alenka Šelih, 41–52. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

15. Končina-Peternel, Mateja. 1998. *Pomoč otrokom, ko starši odpovedo*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
16. --- 2005. Ukrepi za varstvo koristi otrok. *Podjetje in delo* 31 (6/7): 1482–1491.
17. *Konvencija OZN o otrokovih pravicah*. 1989. Dostopno prek: <http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r025.htm> (16. maj 2013).
18. Kovič, Nina. 1999. *Otrokom vsega sveta*. Ljubljana: Epta.
19. Mill, John Stuart. 1994. *O svobodi*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze.
20. Pavlovič, Zoran. 1993. *Psihološke pravice otroka: otrokove pravice onstran pravnega reda*. Radovljica: Didakta.
21. Rovšek, Jernej. 2002. Neformalni mehanizmi varstva človekovih pravic: ombudsmani in varuh človekovih pravic. V *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*, ur. Miro Cerar, Jon Jamnikar in Maja Smrkolj, 127–145. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
22. Ribičič, Ciril. 2007. *Evropsko pravo človekovih pravic*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
23. Sketelj, Slavica. 2002. Vsak otrok ima pravico do učinkovite zaščite pred starši. V *Lokalno - globalno - socialno: zbornik abstraktov*, ur. Bogdan Lešnik, 173. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
24. Šelih, Alenka. 1992. Splošni problemi otrokovih pravic. V *Pravni vidiki otrokovih pravic*, ur. Alenka Šelih, 14–31. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
25. *UNICEF Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.unicef.si/> (16. maj 2013).
26. *Ustava Republike Slovenije*. Ur. l. RS 33/1991. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199133&stevilka=1409> (16. maj 2013).
27. *Varuh človekovih pravic Republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/> (16. maj 2013).
28. --- 2002. *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2002*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/vcp_lp_2002_slo.pdf (16. maj 2013).
29. --- 2003. *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2003..* Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/vcp_lp_2003_slo.pdf (16. maj 2013).
30. --- 2004. *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2004*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/vcp_lp_2004_slo.pdf (16. maj 2013).

31. --- 2005. *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2005*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/Varuh_LP_2005.pdf (16. maj 2013).
32. --- 2006. *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2006*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/Varuh_LP_2006_SLO.pdf (16. maj 2013).
33. --- 2007. *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2007*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/VCP-LP07-splet.pdf (16. maj 2013).
34. --- 2008. *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2008*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/Varuh_LP-2008.pdf (16. maj 2013).
35. -- 2009. *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2009*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/Letno_porocilo_Varuha_za_2009.pdf (16. maj 2013).
36. --- 2010. *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2010*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/LP10.pdf (16. maj 2013).
37. --- 2011. *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2011*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/Letno_porocilo_Varuha_za_leto_2011.pdf (16. maj 2013).
38. *Zakon o varuhu človekovih pravic (ZVarCP)*. Ur. l. RS 71/1993. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199371&stevilka=2573> (19. maj 2013).
39. *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-UPB1)*. Ur. l. RS 69/2004. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200469&stevilka=3093> (19. maj 2013).
40. Zupančič, Karel. 1999. *Družinsko pravo*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
41. *Zveza prijateljev mladine Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.zpms.si/ZPMS> (19. maj 2013).
42. Wald, S. Michael. 1979. Children's rights: a framework for analysis. *Davis law review* (12): 255–282. Dostopno prek: <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/davlr12&div=20&id=&page=> (19. maj 2013).
43. Wringer, Colin. 1981. *A philosophical study*. London: Routledge & Kegan Paul Books.